

Tiina Aalto-Munne

**VIRERYHMÄ OSALLISUUDEN  
EDISTÄJÄNÄ**  
Seniorit yhteiskehittäjinä

Opinnäytetyö  
Sosionomi (ylempi AMK)

Toukokuu 2016

<b>Tekijä/Tekijät</b>	<b>Tutkinto</b>	<b>Aika</b>
Tiina Aalto-Munne	Sosionomi ylempi AMK	Toukokuu 2016
<b>Opinnäytetyön nimi</b>		
Vireryhmä osallisuuden edistäjänä Seniorit yhteiskehittäjinä		53 sivua 1 liitesivu
<b>Toimeksiantaja</b>		
Valkealan Iltatähti ry		
<b>Ohjaaja</b>		
Lehtori Tuija Suikkanen-Malin		
<b>Tiivistelmä</b>		
<p>Tämä opinnäytetyö liittyy yhteiskehittämisen hankkeeseen, joka toteutettiin Valkealan Iltatähdessä vuoden 2015 aikana. Kehittämishanke oli monialainen ja sen toteutuksesta vastasivat kaksi ylempää AMK-tutkintoa suorittavaa opiskelijaa.</p> <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli edistää Valkealan Iltatähdessä asuvien senioreiden osallisuutta mahdollistamalla heille osallistuminen, kuulluksi tuleminen ja vaikuttaminen omassa asuinyhteisössään. Tavoitteen saavuttamiseksi perustettiin kehittäjäryhmä, joka kokoontui kerran kuukaudessa. Ryhmään osallistui säännöllisesti 12–14 senioritalon asukasta. Ryhmä oli avoin ja osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen. Kehittäjäryhmässä toimiminen perustui ryhmän jäsenten tasavertaisuuteen ja toiminnan yhteissuunnitteluun. Yhteiskehittämisessä hyödynnettiin yhteistutkimisen menetelmän periaatteita. Periaatteet auttoivat rakentamaan kehittäjäryhmän toimintakäytännöistä sekä asukkaiden osallisuutta edistäviä että eettisesti kestäviä.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä kuvattiin yhteiskehittämisen prosessia, kehittäjäryhmän toimintaa, toimintatapoja sekä niitä edellytyksiä, joilla senioriasukkaiden osallisuutta asuinyhteisönsä jäsenenä edistettiin. Kehittäjäryhmästä muodostui asuinyhteisöön tärkeä asiantuntijaryhmä, joka arvioi, ideoi ja osallistui toiminnallaan yhteisön toimintojen ja toimintakäytäntöjen kehittämiseen. Kehittäjäryhmässä tuotettiin uutta tietoa ja kehittämisideoita senioriasumisen arjen kehittämisen tueksi.</p> <p>Asukkaiden osallisuutta yhteisön jäsenenä voitiin edistää tasavertaisuuteen perustuvala yhteistyöllä, toiminnan ja osallistumisen mahdollistavalla johtamiskulttuurilla sekä työntekijöiden rohkeudella ja taidolla jakaa asiantuntijuutta ja vastuuta. Osallisuuden edistäminen edellytti yhteiskehittämiseen sitoutumista niin asukkailta, työntekijöiltä kun myös organisaation johdolta.</p> <p>Kehittäjäryhmä vakuutti toiminnallaan ja tuottamallaan tiedolla organisaation johdon. Kehittämishankkeen päätyttyä kehittäjäryhmä jatkoi toimintaansa ja siitä muodostui Valkealan Iltatähteen pysyvä asukkaiden osallisuuden mahdollistava toimintakäytäntö.</p>		
<b>Asiasanat</b>		
ikäntyneet, kehittäjäryhmä, osallistuminen, osallisuus, senioritalo, yhteiskehittäminen		

<b>Author (authors)</b>	<b>Degree</b>	<b>Time</b>
Tiina Aalto-Munne	Master of Social Services	May 2016
<b>Thesis Title</b>		
Vireryhmä, Co-Creation Group Promoting Participation Seniors as Co-Developers		53 pages 1 appendix
<b>Commissioned by</b>		
Valkealan Iltatähti ry		
<b>Supervisor</b>		
Tuija Suikkanen-Malin, Senior Lecturer		
<b>Abstract</b>		
<p>The thesis is part of the senior housing development project that was done in Valkealan Iltatähti during year 2015. This multi-field project was carried out by two Master's Degree Program students.</p>		
<p>The objective of the project was to encourage the residents' participation and influence as members of their own community. A co-creation group was founded to achieve the objective and it met once a month. The group was attended by 12- 14 regular senior residents of the house. It was an open-group and participation was voluntary. Working in the co-creation group was based on equality and co-operation to improve the daily living conditions of the residents. The main method used in the development project was co-researching and its principles helped building an ethically sound working environment that encouraged participation.</p>		
<p>This thesis described the process, the activities of the group during the development project and the methods used to support the residents as developers of their own community. The co-creation group became an important part of their community as experts who analyzed and generated new ideas on how to improve the activities and procedures in their community.</p>		
<p>Commitment to the co-creation process was required from the residents, employees and organization management to make the residents' participation possible. The co-creation group convinced the management of the organization by its work. Co-creation group continued working even after the development project was finalized. It has become a permanent part of Valkealan Iltatähti community that enables the residents' participation.</p>		
<b>Keywords</b>		
co-creation, co-creation group, elderly, participation, senior housing		

## SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VIRERYHMÄ YHTEISKEHITTÄMISEN TILANA .....	7
2.1	Jaettuja unelmia ja tiedottamisen toiveita .....	8
2.2	Kokemustiedolla vaikuttamista ja yhdessä oppimista .....	9
2.3	Tärkeitä asioita ja merkityksellisyyden kokemuksia.....	10
2.4	Voimaannuttava Vireryhmä .....	10
2.5	Jaettua valtaa ja avointa asiantuntijuutta.....	12
3	YHTEISKEHITTÄMISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAVOITTEET .....	13
3.1	Kehittämismatkan mahdollistaja Valkealan Iltatähti ry .....	14
3.2	Kehittämismatkan ideointia ja suunnittelua.....	16
3.3	Kehittämismatkan päämäärä .....	17
4	KEHITTÄMISMATKAN EDISTYMISEN EDELLYTYKSIÄ.....	18
4.1	Yhteiskehittämistä yhteistutkimisen periaatteita hyödyntämällä .....	19
4.2	Työntekijän asenteen ja ammattitaidon merkitys .....	21
4.3	Tutustumista ja kehittämisvireen herättelyä.....	23
4.4	Avoimuus ja rehellisyys rekrytoinnin perustana .....	24
4.5	Vireryhmän kehittäjäkumppanit ja ryhmätoiminnan rakenteet .....	26
4.6	Erilaiset menetelmät ja välineet vuorovaikutuksen syventäjinä .....	32
4.7	Johdon rooli osallisuuden edistämässä.....	36
5	VIRERYHMÄ OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ.....	38
5.1	Näkökulmia osallisuuteen .....	38
5.2	"Haluuttko työ oikeesti kuulla meitä?" .....	40
5.3	"Antaa erilaista ryhtiä kun yleiset tapahtumat" .....	41
5.4	"Oppinut kuuntelemaan, kiva keskustella" .....	42
5.5	"Lähden aina täältä pää pystyssä. En ole arvoton" .....	42
5.6	Osallisuuslupausten tarkastelua .....	44
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA .....	45
	LÄHTEET.....	50

## LIITTEET

Liite 1. Kehittämistyön eteneminen

## 1 JOHDANTO

Suomen väestö ikääntyy ja ikääntyneiden ihmisten määrä kasvaa. Eliniän pidentymisen myötä 65-vuotiaalla on edessään keskimäärin 20 elinvuotta, osalla jopa 40 vuotta. Pitkä elinikä on yhteiskunnan suuri saavutus. Yhteiskunnan tehtävänä onkin huolehtia siitä, että pitkä elinikä koituu ikääntyneille hyväksi ja että siitä syntyviin uudenlaisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan mahdollisimman hyvin ja taloudellisesti. Ihmisen toimintamahdollisuuksia ei pidä rajoittaa iän perusteella. Ikääntyneiden osallistuminen kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan on kaikkien etu. (STM 2015, 5.)

Samoin kuin ikääntyvän yhteiskunnan haasteet, on myös osallisuus tullut vahvasti mukaan 2000-luvun yhteiskunnalliseen keskusteluun. On vaikea löytää sellaista hyvinvointiin liittyvää lainsäädäntöhanketta tai toimenpideohjelmää, jossa osallisuus ei olisi vahvasti mukana. Yhteiskunnallinen todellisuus asettaa osallisuuden toteutumiselle omat reunaehdonsa, joten osallisuuden edistämiseksi tarvitaan myös osallisuutta mahdollistavia toimintoja, rakenteita ja lainsäädäntöä ja tarvittaessa toimintaa niiden muuttamiseksi (Nivala & Ryyänen 2013, 31).

Asiakkaiden osallistuminen ja osallisuus sosiaalialan kehittämiskäytäntöihin on lisääntynyt viime vuosien aikana. Kyse on kokemustiedon arvon tunnustamisesta: ymmärrys asiakkaiden tarpeista, näkemyksistä ja kokemuksista edesauttaa toimivien palvelujen kehittämistä ja asiakkaiden hyvinvoinnin edistämistä. Asiakasymmärrystä pelkän palautteen keräämisen sijaan hankitaan yhä useammin osallistamalla käyttäjiä kehittämiseen heidän kokemuksiaan ja toiveitaan kartoittaen. (Haarni 2015, 94.)

Ikääntyneiden osallistuminen käyttämiensä palvelujen, asuinympäristönsä ja arjen toimintojen kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen on kuitenkin vielä vähän käytetty voimavara. Ikääntyneiltä löytyvät tiedot, taidot ja kokemukset eivät tule hyödynnetyiksi ikääntyneiden omaksi eivätkä yhteiskunnan eduksi erilaisten ennakkokäsitysten ja asenteiden vuoksi. Ammatti-keskeisesti tehty määrittely voi leimata tietynlaiset tai tietynikäiset asiakkaat kykenemättömiksi uudenlaisten osallistumistapojen kokeiluun. Laitisen ja Pohjolan (2010, 139) mukaan palvelujen rakentuessa tyypillisesti järjestelmälähtöisesti on näkökulman kääntäminen asiakkaiden elämisen ja arjen suunnasta lähteväksi koettu haasteelliseksi. Karisto (2016, 37–38) korostaa sukupol-

viälykkyuden merkitystä. Asioita pitää pystyä tarkastelemaan muustakin kuin omalle sukupolvelle tyypillisten tavoitteiden sekä omien välittömien hyötyjen näkökulmasta. On tärkeää muistaa toisten sukupolvien olemassaolo sekä ymmärtää, että niilläkin on oikeutettuja intressejä.

Osallisuuden käsitteen käytön yleistyminen on Suomessa liittynyt vahvasti julkishallinnon pyrkimyksiin luoda uusia toimintatapoja eri ihmisryhmien osallisuuden edistämiseksi. Käsite onkin tullut määritellyksi paljolti lakien ja asetusten kielellä. Julkishallinnolliset osallisuuden edistämiseen liittyvät pyrkimykset määrittyvät usein osallistamiseksi, jossa osallistumisen lähtökohtana on julkisen vallan aloite ja tuki tietyntilaisille osallistumisen muodoille. Joissain yhteyksissä osallisuuden edistäminen on nähty ylhäältäpäin mallinnettavaksi ilman, että on kiinnitetty huomiota siihen, onko väitetyllä osallisuudella todellista merkitystä itse ”osalliseksi tehtävien” näkökulmasta. Voisiko osallisuudessa ollakin kyse jostain sellaisesta, jota on tärkeää rakentaa yhdessä niiden ihmisten kanssa, joita asiat ja tilanteet koskevat? Osallisuuden edistäminen kun voi olla hyvin pienimuotoista yhdessä tekemistä omassa lähiyhteisössä. Huomioidaanko osallisuushankkeissa sitä, mikä ihmiselle itselleen on osallisuutta ja minkälainen osallistuminen on hänelle mielekästä? Hankkeissa ja kehittämissprosesseissa on harvoin tilaa kriittisille näkökannoille ja vakiintuneista toimintatavoista poikkeavalle toiminnalle. (Nivala & Ryyänen 2013, 14–15, 17, 32.)

Ikääntyneiden osallisuus ei vahvistu pelkällä teoreettisella pohdinnalla tai tietoisuudella osallisuuden vahvistamisen tarpeellisuudesta. Tarvitaan käytännön keinoja, rohkeutta lähteä liikkeelle ja kokeilla uusia osallistumisen tapoja. Tässä opinnäytetyössä pyrin osoittamaan käytännön esimerkein, miten ikääntyneiden senioriasukkaiden osallisuutta asuinyhteisönsä jäsenenä voidaan edistää siten, että osallistuminen on kehittämistoiminnassa mukana oleville toimijoille mielekästä. Osallisuudella tarkoitan yhteisön jäsenenä olemista ja toimimista sekä olemisen ja toimimisen synnyttämää kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Kehittämistyössä lähdin liikkeelle ajatuksella, että osallisuus on jostain, mitä osallistumisella voi vahvistaa.

Tämä opinnäytetyö on osa senioriasumisen yhteiskehittämisen hanketta, joka toteutettiin Valkealan Iltatähdessä vuoden 2015 aikana. Kehittämishanke oli monialainen ja vastasin hankkeen toteutuksesta yhdessä liiketalouden ylemmää AMK-tutkintoa suorittaneen Elina Saarelan kanssa. Kehittämishankkeen

tavoitteena oli edistää Iltatähdessä asuvien senioreiden osallisuutta mahdollistamalla heille osallistuminen, kuulluksi tuleminen ja vaikuttaminen omassa asuinyhteisössään. Tehtävänäimme oli muodostaa Valkealan Iltatähti ry:n senioritalon asukkaista kehittäjäryhmä, jossa arjen asioita yhdessä tutkiskelemalla, kokemuksia jakamalla ja yhteiseen toimintaan osallistumisella tuotettiin uutta tietoa senioriasumisen eri toimintojen kehittämiseksi. Käytän tässä kehittämistyössä sanaa yhteiskehittäminen kuvaamaan kehittäjäryhmän toimintaa.

Aloitan kehittämistyön kuvauksen kertomalla siitä, mitä asukkaiden Vireryhmäksi nimeämälle kehittäjäryhmälle kuuluu vuoden 2016 keväällä, vuosi kehittämistoiminnan aloittamisen jälkeen. Seuraavaksi kerron kehittämistyön toimintaympäristöstä sekä siitä, miten idea yhteiskehittämisestä syntyi ja minkälaisia tavoitteita yhteiselle matkalle asetettiin. Sitten käsittelen kehittämishankkeen etenemisen edellytyksiä kuvaamalla Vireryhmän toimintaa ja toimintatapoja kehittämistyötä ohjanneiden yhteistutkimisen periaatteiden kautta. Miten Vireryhmässä edistettiin asukkaiden osallisuutta asuinyhteisön jäsenenä? Tähän kysymykseen vastaan työn viidennessä kappaleessa. Opinnäytetyön loppuksi arvioin muun muassa kehittämismatkan onnistumista sekä sitä, mitä opin ja minkälaisia jatkokehittämisen aiheita löysin.

Olen käyttänyt suoria lainauksia ryhmäläisten puheesta sekä elävöittämään tekstiä että tuomaan esiin asukkaiden äänen. Osa lainauksista on asukkaiden vuoden 2015 joulukuussa käydyssä arviointikeskustelussa antamia palautteita. Olen poiminut otteita myös kehittämiskahviloissa käydyistä keskusteluista sekä ryhmätapaamisen jälkeen kirjoittamistani havainnointimuistiinpanoista. On tärkeä huomioida, että lainauksista tehdyt tulkinnat perustuvat omiin havaintoihini ja ryhmän jäsenenä toimimisen kokemuksiini.

Erään Vireryhmän jäsenen sanoja lainaten toivotan sinut lukijana tervetulleeksi mukaan tälle kehittämismatkalle: ”Kiva olla yhdessä. Toisilta saa aina jotain.”

## 2 VIRERYHMÄ YHTEISKEHITTÄMISEN TILANA

Aloitan raportoinnin yleisestä tavasta poiketen kertomalla ensin kehittämistyön tuloksista. Käytännön kuvauksien kautta kerron siitä, millaiseksi vakiintuneeksi

yhteiskehittämisen tilaksi Vireryhmä kehittyi yhteisen matkamme aikana. Seuraavat tapahtumat sijoittuvat kehittämishankkeen päättymisen jälkeiseen aikaan, vuoden 2016 tammi- ja huhtikuun välille.

## 2.1 Jaettuja unelmia ja tiedottamisen toiveita

Vuoden 2016 ensimmäisessä ryhmätapaamisessa toiminnanjohtaja osallistuu tapansa mukaisesti yhteiseen alkukahviteluun ja keskustelemme yhdessä Vireryhmän kuulumisista. Ryhmäläiset kertovat toiminnanjohtajalle Lukupiirin ensimmäisestä kokoontumisesta. Lukupiiri on Vireryhmän ideoima kulttuuri-ryhmä, joka sai alkunsa asukkaiden toiveesta kokoontua yhteen lukemaan, kuuntelemaan ja keskustelemaan kirjallisuudesta. Toimiva yhteistyö Valkealan kirjaston kanssa auttoi idean muuttamisessa toimivaksi käytännöksi. Toiminnanjohtaja on kiinnostunut myös Vireryhmän suunnitelmasta kutsua paikallislehden toimittaja tutustumaan Vireryhmän toimintaan. Tiedon jakaminen Vireryhmän toiminnasta on tärkeää sekä ryhmän jäsenille että organisaatiolle.

Jatkamme Vireryhmässä toisiimme tutustumista, tällä kertaa unelmiemme kautta. Välineenä käytämme Vanhustyön keskusliiton Senioritoiminnan ja Metropolia ammattikorkeakouluopiskelijoiden yhteistoiminnassa tuotettuja Unelmapeli-kortteja. Oman unelman ääneen sanominen vaatii rohkeutta ja ryhmän jäsenten keskinäistä luottamusta. Korostan unelmoijille, ettei unelman tarvitse aina olla toteutettavissa. Huumorilla höystettynä unelmat lähtevät vapaammin lentoon. Kertominen on vapaaehtoista eikä ketään painosteta. Osa ryhmäläisistä tarvitsee unelmointiin hieman tukea, mutta ryhmä osaa odottaa, ei puhu unelmoijan puheen päälle vaan antaa aikaa miettiä ja tilaa vastata. Jokaisen unelma on yhtä arvokas ja ansaitsee tulla kuulluksi. Osallistun unelmointiin itsekin osoittaen olevani ryhmän tasavertainen jäsenen. Ryhmässä esitetyt unelmat liittyvät muun muassa matkustamiseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, kauneuteen, romantiikkaan, terveyteen ja uusiin rooleihin. Kirjoitan kaikkien unelmat muistiin, koska unelma-aiheita voidaan jatkossa hyödyntää toiminnan suunnittelussa. Kerron ryhmäläisille arvostavani heidän ryhmää kohtaan osoittamaa luottamusta sekä heidän rohkeuttaan jakaa uskaliaitakin unelmia muiden kanssa. Vireryhmästä on kehittynyt eri vaiheiden kautta hyvin toimiva ryhmä, jossa yhteenkuuluvuuden tunne on vahva ja kaikki tuntevat toi-



sensa. Jäsenet ovat oppineet hyväksymään toistensa ominaispiirteet. Ilmapiiri on vapautunut ja yhdessä on mukava olla.

## 2.2 Kokemustiedolla vaikuttamista ja yhdessä oppimista

Vireyhmän vieraaksi saapuu ensin lehtikuvaaja, sitten nuori toimittaja Kouvolan Sanomista. Myös Elina Saarela, toinen kehittäjäryhmän perustajista, on saapunut paikalle. Vireryhmän teemana on tietotekniikka. Tutustumme yhdessä erilaisiin tietoteknisiin laitteisiin. Lehtikuvaaja kiinnostuu aiheesta ja haluaa kuvata senioreita tietokoneiden äärellä. Toimittaja on aktiivinen ja kyselee kahvittelun lomassa asukkailta Vireryhmän toiminnasta. Toimittaja on nuori eikä tiedä, mikä ero on senioriasumisella ja palveluasumisella. Se ei osallistujia haittaa, koska tärkeintä on, että Vireryhmä saa toiminnalleen julkisuutta. Vireyhmä haluaa rohkaista muitakin ikääntyneitä ja ikääntyneiden kanssa toimivia vastaavanlaisiin kokeiluihin. Ryhmän jäsenet ovat entistä vahvempia tuottamansa tiedon levittämisessä, koska he voivat puhua nyt ryhmän äänellä. Eräs ryhmän jäsen kertoo toimittajalle: *”Meidän asukkaiden on helpompi kertoa esimerkiksi parannusehdotuksii, kun asian takana on koko ryhmä eikä kukaan yksinään.”* Toimittajalla on aikaa. Hän viihtyy ryhmäläisten vieraana pitkään ja osoittaa kysymyksillään aidon kiinnostuksensa ikääntyneiden asioita kohtaan. Toimittaja kertoo ennen lähtöään, että artikkeli Vireryhmästä julkaistaan Kouvolan Sanomissa 22.2.2016 (kuva1).



Kuva 1. Sanomalehtiartikkeli Vireryhmän toiminnasta (liskola 2016)

Toimittajan lähdettyä siirrymme tablettitietokoneiden, kannettavan tietokoneen ja älypuhelimien ääreen. Päivän teema on valittu asukkaiden joulukuussa 2015 antaman palautteen ”*tietokonekoulutusta meille*” perusteella. Ryhmään saadaan mukaan aktiivijäsenten lisäksi myös muita päivän tietotekniikkateemasta kiinnostuneita osallistujia. Katsomme ensin Vanhustyön keskusliiton sivustolta seniori-ikäisille suunnattuja videoita, joissa huumorin avulla pyritään madaltamaan kynnystä tietokoneiden käyttöön. Seuraavaksi tutustumme yhdessä verkkopankin käyttöön. Näytämme kädestä pitäen, miten tablettitietokonetta käytetään, rohkaisemme ja kannustamme kokeilemaan.

Parin viikon päästä eräs rouva hipaisee käytävällä olkapäätäni ja sanoo hiljaisella äänellä: ”*Kiitos, että rohkaisit, nyt minul’ on oma tabletti ja osaan sitä jo vähän käyttääkkin.*”. Palaute tuntuu hyvältä ja tunnen onnistumisen iloa.

### 2.3 Tärkeitä asioita ja merkityksellisyyden kokemuksia

”*Johtaja on antanu meille jonkun tehtävän,*” sanoo eräs Vireryhmän jäsenistä kohdatessamme Iltatähden käytävällä. Seisahduttuani hän jatkaa: ”*Tiiätkö sinä siitä johtajan meille (Vireryhmälle) antamasta tehtävästä jotain?*” Kerrottuaani, etten tiennyt vielä asiasta, hän vastaa: ”*En minäkää just nyt muista mikä se oli, mut joku tärkeä kuitenkin.*” Kohtaamisesta välittyy innostus sekä ryhmän jäsenyyden kautta saadun vaikuttamisen mahdollisuuden merkityksellisyys.

Pian meille selviää, että tuo tärkeä asia liittyy asuinyhteisön järjestysääntöjen päivittämiseen. Johtaja toivoo ryhmältä kommentteja ja kehittämisehdotuksia järjestysääntöihin ennen niiden virallista vahvistamista. Vireryhmän asiantuntijoita toivotaan mukaan yhteisön asuinviihtyvyyden kannalta tärkeän asian valmisteluun. Vireryhmän asiantuntijuus on tunnustettu ja sille osataan antaa arvoa.

### 2.4 Voimaannuttava Vireryhmä

Seuraavassa ryhmätapaamisessa katselemme Vireryhmässä otettuja kuvia ja palautamme mieliin asioita, joita olemme vuoden aikana yhdessä tehneet, milaista uutta tietoa koonneet ja uudenlaista toimintaa yhteisön hyväksi kehittäneet. On kulunut tasan vuosi kehittämiskahvila-tilaisuuksista, joissa seniorita-

lojen asukkaita kutsuttiin kuulemaan ja keskustelemaan yhteiskehittämisen suunnitelmista. Kuvia on paljon ja olen tehnyt niistä esityksen. Asukkaille on tärkeää löytää itsensä kuvista. Eräälle asukkaalle tulee kuvien katselusta ”*selanen tunne, et oon osannu tehdä jotain*”.

Palautamme kuvien kautta mieliin myös ne asukkaiden itsensä ideoimat ja järjestämät tilaisuudet, joissa itse toimin ainoastaan taustatukena. Eläinlääkärin muistelutuokio kokosi ryhmätilan täyteen kiinnostuneita kuulijoita. Puutyönäyttely senioritalon aulassa houkutteli myös paljon osallistujia ja innoitti näyttelyn järjestäjää esittelemään taitojaan myöhemmin myös laajemmalle yleisölle eläkeläisjärjestön tilaisuudessa. Olimme päässeet myös erään ryhmän jäsenen johdattamana nojatuolimatkalta 1970–1980-luvuille. Katsoimme yhdessä valokuvia eri maihin tehdyiltä matkoilta ja saimme kuulla mielenkiintoisia matkakertomuksia. Vireryhmän jäsenistä tuli aktiivisia toiminnan järjestäjiä, jotka tiedoillaan ja taidoillaan ilahduttivat myös muiden Iltatähden asuinyksiköiden asukkaita.

Seuraavaksi valitsemme tekemääni kuvaesitykseen musiikin, joka asukkaiden mielestä parhaiten kuvaa Vireryhmän toimintaa. Sopiva kappale löytyy helposti muutaman ehdotetun kappaleen joukosta. Pieni polku -niminen haitarilla soitettu kappale saa eniten kannatusta ja se valitaan. ”*Sehän kuvaa niinku tätä meidän yhteisesti kulkemaa polkuu täs ryhmässä*”, sanoo eräs ryhmän jäsen. Juuri samaa olin itse ajatellut. Erityisen hienolta tuntuu se, että tuon oivalluksen sanoo ääneen ryhmän asukasjäsen. Meille on muodostunut yhteinen ymmärrys yhdessä kulkemastamme matkasta. Vireryhmästä on muodostunut merkityksellinen paikka sen jäsenille.

Kerron ryhmälle artesaani-stylistiopiskelijasta, joka haluaisi tehdä päättötyönsä Iltatähden asukkaiden kanssa. Laitan kiertämään valokuvakehyksen, jonka keskellä lukee teksti: *Olet toteuttanut unelmasi ja se on ikuistettu tähän kuvaan. Mitä kuvassa näkyy?* Kerron, että opiskelijan avustuksella tuo valokuvakehykseen liitetty unelmakuva voitaisiin toteuttaa. Vireryhmästä ilmoittautuu heti kaksi jäsentä mukaan muuttumisleikkiin. Rohkeasti mukaan lähteviä kannustetaan ja muut lupaavat tulla seuraamaan nuoren ammattilaisen työtä ja asukkaiden unelmaroolien toteuttamista.

## 2.5 Jaettua valtaa ja avointa asiantuntijuutta

Toiminnanjohtaja esittelee ryhmäläisille järjestyssääntöhahmotelman. Kaikilla senioritalojen asukkailla on ollut kuukauden ajan mahdollisuus esittää kommentteja Valkealan Iltatähti ry:n kevätkokouksessa vahvistettaviin järjestyssääntöihin. Asukkaiden esittämät toiveet on lisätty sääntörunkoon ja nyt sääntöt käydään yksi kerrallaan läpi. Kielioppivirheitä korjataan ja sääntötekstiä selkiytetään yhdessä. Keskustelua järjestyssääntöjen sisällöstä käydään viikokaasti yhteisen ymmärryksen muodostamiseksi. Puheenvuorot esitetään vuorotellen ja kommentit perustellaan. Vireryhmä toimii nyt kaikkien asiaa kommentoineiden senioritalon asukkaiden äänenä. Asia on koettu tärkeäksi ja vaikuttaminen oman asuinyhteisön viihtyvyyteen ja turvallisuuteen mahdollistuu Vireryhmän kautta. Toiminnanjohtaja tekee muutokset sääntöpohjaan ja kiittää osallistujia osallistumisesta yhteisten asioiden suunnitteluun.

Toiminnanjohtajan osoittama luottamus kehittäjäryhmää kohtaan on lisääntynyt vähitellen. Ryhmä on onnistunut toiminnallaan ja avoimeen asiantuntijuuteen pohjautuneella tiedontuotannolla vakuuttamaan talon johdon. Vireryhmästä on muodostunut vaihtoalue, vuorovaikutuksen paikka, jonne toiminnanjohtaja antaa erilaisia asioita yhteisesti pohdittavaksi, arvioitavaksi ja suunniteltavaksi. Toiminnanjohtaja on valmis jakamaan valtaa ja vastuuta Vireryhmän kanssa.

Viereisessä huoneessa artesaani-stylistiopiskelija toteuttaa Iltatähdessä asukkaiden unelmia ja haaveita meikkaamalla, pukemalla ja kuvaamalla heitä valitsemisissaan rooliasuissa (kuva 2).



Kuva 2. Unelmaroolit

Mukana tapahtumassa on kaksi Vireryhmän jäsentä ja he käyvät välillä näyttämässä ryhmätilassa. Heidän olemuksistaan välittyy tunne voimaantumisesta. Vireryhmä pääsee jakamaan muuttumisleikkiin osallistuneiden ilon. Rohkeus kannattaa. Kun uskaltaa avata yhteisön ovet eri alojen osaajille ja erilaisille toimijoille, voi ikääntyneiden arkeen saada aivan uudenlaista sisältöä.

Kerron ryhmäläisille seuraavana päivänä olevasta opinnäytetyöseminaaristani. Kutsun heidät tervetulleeksi kuulemaan esitystäni, mutta sen varhainen esitysaika koetaan hankalaksi. Kysyn heiltä halukkuutta videotervehdyksen tekemiseen. Ryhmästä ilmoittautuu heti kolme rohkeata puhujaa sekä henkilö, joka haluaa kertoa tervehdyksensä laulamalla. Videotervehdyksen tekemisestä innostutaan ja uusi kehittämisideakin syntyy. Samantyyppinen Vireryhmän esittelyvideo pitää tehdä myös Iltatähden kotisivuille.

Sovimme seuraavan tapaamisajankohdan kuukauden päähän. Avaan hieman seuraavan kerran teemaa. Toukokuussa alamme valmistella yhdessä uuden asukkaan perehdytysohjetta. Työskentelyssä hyödynnämme ryhmässä aiemmin tuotettua tietoa siitä, mikä muuttotilanteessa on asukkaiden kannalta tärkeää. Perehdytysohjeen laadintaan kutsumme mukaan uuden asiantuntijan, senioritalojen vastuuohjaajan. Vireryhmä on jälleen vahvasti mukana vaikuttamassa kokemuksillaan ja tuottamallaan tiedolla Iltatähden toimintakäytäntöjen kehittämiseen.

*Innostuksesta ja innostamisesta kiittäen! Terveisin: Vireryhmä.* Tämä viesti lukee kukkakimpussa, jonka Vireryhmän jäsenet antavat minulle opinnäytetyöseminaarin jälkeen. Kehittäjäryhmän jäsenet eivät tienneet, että yhdessä seminaariesitykseni diassa otsikkona oli lukenut Innostu ja innosta. Yhteiskehittämisestä innostuneiden asukkaiden viesti kertoo minulle siitä, että yhteistyömme on tuottanut tulosta. Keväällä 2016 tunnemme toisemme, arvostamme toisiamme, luotamme toisiimme ja olemme kaikki sitoutuneet yhteiskehittämiseen.

### 3 YHTEISKEHITTÄMISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TAVOITTEET

Kehittämisen matka muodostuu omanlaisekseen jokaisessa toimintaympäristössä. Yhteisen tien kulkijoilla tulee olla tiedossa yhteinen suunta, tieto siitä,

minne mennään, millaisin resurssein yhteisellä matkalla edetään ja myös jonkinlainen aavistus siitä, mikä matkan päässä meitä odottaa. Tässä kappaleessa kerron aluksi kehittämistyön toimeksiantajasta Valkealan Iltatähti ry:stä sekä siitä, millainen Valkealan Iltatähti on ikääntyneiden asukkaiden asuinyhteisönä ja kehittämistyön toimintaympäristönä. Kehittämisedean syntymisen ja tavoitteiden määrittelyn jälkeen kerron kehittämistyön keskeisistä toimijoista. Tässä kappaleessa selviää se, mihin kehittämismatkalla pyrittiin ja millaisin ajatuksin yhteiselle matkalle lähdettiin.

### 3.1 Kehittämismatkan mahdollistaja Valkealan Iltatähti ry

Valkealan Iltatähti ry on Kouvolan Valkealassa toimiva, vuonna 1971 perustettu yleishyödyllinen yhdistys, jonka tavoitteena on parantaa vanhusten ja vammaisten asemaa tuottamalla asumista, hoivaa, hoitoa ja erilaista viriketoimintaa kodinomaisissa olosuhteissa. Lisäksi tavoitteena on vanhusten ja vammaisten fyysisen ja henkisen kunnon ylläpitäminen kannustamalla heitä yhteisöllisyyteen ja omatoimisuuteen unohtamatta heidän itsemääräämisoikeuttaan. Iltatähti tuottaa erilaisia asumispalveluja: palveluasumista, tehostettua palveluasumista sekä senioriasumista. Kaikki Iltatähden asumisyksiköt sijaitsevat Kouvolan Valkealassa, lähellä kyläkeskuksen palveluja. (Valkealan Iltatähti 2016a.)

Valkealan Iltatähden toimintakertomuksessa (2016a) kerrotaan, että organisaation taloudesta ja hallinnosta vastaa toiminnanjohtaja yhdessä Valkealan Iltatähti ry:n hallituksen kanssa. Hallituksessa on kuusi varsinaista jäsentä, kolme varajäsentä sekä kaksi asukasedustajaa, joilla on kokouksissa läsnäolo- ja puheoikeus.

Valkealan Iltatähden senioritalot on tarkoitettu ensisijaisesti omatoimisesti selviytyville ikääntyneille henkilöille. Asuminen perustuu vuokrasuhteeseen. Valkealan iltatähdellä senioritaloja on kaksi, Tähtelä I ja Tähtelä II. Senioritalo Tähtelä I:ssä on 23 asuntoa ja taloon otettiin käyttöön heinäkuussa vuonna 2006. Asunnot ovat kooltaan 35 m<sup>2</sup>–58,5 m<sup>2</sup>. Senioritalon pääsisäänkäynnin yhteydessä sijaitseva eteinen on samalla myös asukkaiden kokoontumistila. Läpikulkupaikkana se houkuttelee asukkaita istahtamaan ja vaihtamaan kuu-

lumisia muiden asukkaiden sekä talossa vierailevien kanssa. (Valkealan Iltatähti 2016b.)

Senioritalo Tähtelä II otettiin käyttöön syksyllä 2012. Talossa on 23 kappaletta 36,5 m<sup>2</sup> -suuruisia asuntoja. Tähtelä II:ssa asukkaiden yhteistila on viihtyisä. Sohva- ja pöytäryhmät houkuttelevat yhdessäoloon, lukemaan päivän sanomalehteä tai muuten vain tapaamaan muita talon asukkaita. Uusin, Tuikeniminen senioritalo, valmistuu syksyllä 2016. Asuntoja on 35 kappaletta ja ne ovat kooltaan 32–45 m<sup>2</sup>. Talossa on erillinen ryhmä- ja kokoontumistila. (Valkealan Iltatähti 2016b.)

Iltatähden palvelukeskuksen tiloissa sijaitsevat kahvila-ravintola, hierontapalveluyritys sekä Iltatähden kuntosali, joka toimii myös ryhmäliikuntapaikkana. Yhteistiloja ovat takkahuone ja keittiövarustuksellinen ryhmätila. Molemmista senioritaloista pääsee yhdyskäytävän kautta suoraan palvelukeskuksen yhteistiloihin sekä Valkealan terveysasemalle. (Valkealan Iltatähti 2016b.)

Iltatähdessä järjestettävä viriketoiminta on kaikille Iltatähden asukkaille avointa toimintaa. Tilaisuuksiin ovat tervetulleita niin palveluasumisen, tehostetun palveluasumisen kun myös senioriasumisen yksiköissä asuvat asukkaat. Seurakunnan hartaudet, erilaiset esiintyvät ryhmät, kaverikoiravierailut, Kouvolan kansalaisopiston Hyväntuulen-kerho ja monet muut vapaaehtoisten järjestämät virkistystapahtumat ovat suosittuja tapahtumia asuinyhteisön arjessa. Virikeohjaaja-opiskelija aloitti vuoden 2015 lopulla oppisopimuskoulutuksen Iltatähdessä. Hänen järjestämänsä ryhmätuokiot ovat lisänneet yhteisössä yhdessä tekemisen ja kokemisen mahdollisuuksia. Tiivis yhteistyö muun muassa päiväkodin lasten ja yläkoulun nuorten kanssa on tehnyt mahdolliseksi eriikäisten ja eri sukupolvien väliset kohtaamiset. Iltatähden fysioterapeutti järjestää erilaisia liikunta- ja jumppatunteja useita kertoja viikossa kaikille yhteisön asukkaille. (Valkealan Iltatähti 2016a.)

Valkealan Iltatähden toimintakertomuksen (2016a) mukaan asukkaiden virkistystoimintaan kohdentuva varainhankinta on senioriasukkaiden aktiivisen toiminnan tulosta. Osa senioritalon asukkaista vastaa pienimuotoisesta kirpputoritoiminnasta sekä käsitöiden myyntipisteestä. Myös arpajaisten järjestämistä vastuu on senioriasukkailla.

### 3.2 Kehittämismatkan ideointia ja suunnittelua

Vuoden 2014 joulukuussa keskustelin esimieheni, Valkealan Iltatähti ry:n toiminnanjohtajan kanssa opintoihini liittyvästä työelämälähtöisestä opinnäytetyöstä, sen laajuudesta ja alustavasta aikataulusta. Olin tehnyt Iltatähdelle kaksi opinnäytetyötä aiemmin, ja niistä saadut hyvät kokemukset vaikuttivat toiveeseeni tehdä myös nykyinen opinnäytetyö työnantajalleni. Toiminnanjohtaja lupasi miettiä Iltatähden toimintaan liittyviä ajankohtaisia kehittämistarpeita ottamalla tarkastelussaan huomioon kaikki Iltatähden toimintayksiköt. Rajasimme tarkastelun ulkopuolelle ainoastaan palveluasumisyksikön, jossa työskentelin toiminnanohjaajana ja esimiehenä. Tähän rajaukseen päädyimme, koska arvioin kehittämistehtävän toteuttamisen haasteelliseksi keskellä palvelutalon asukkaiden ja työryhmän nopeasti muuttuvia tarpeita.

Havainnoin myös itse aktiivisesti työyhteisöni arjesta esiin nousevia kehittämisen kohteita. Toikon ja Rantasen (2009, 16) mukaan kehittämisen lähtökohtana voi olla jokin nykytilanteen ongelma tai näky jostakin uudesta. Tällainen näky tulevasta muutoksesta oli tieto syksyllä 2016 valmistuvasta Iltatähden kolmannesta senioritalosta. Tiedon varmistuminen sai minut miettimään, miten Iltatähdessä oli varauduttu vastaanottamaan uudet yhteisön jäsenet. Senioritalojen asukkaat jäävät usein toiveineen ja tarpeineen huomaamatta. Heille kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen vaatii ”kovaa ääntä”, vahvaa toimijuutta ja omaa aktiivisuutta. Emme tienneet, millaista on elää senioriasumisen yhteisössä. Millaisia senioriasumiseen liittyviä kokemuksia, toiveita ja tarpeita heillä oli? Toiminnanjohtajan kanssa yhdessä asiasta keskusteltuamme päädyimme näkemykseen siitä, että senioriasuminen eri toimintoineen oli Iltatähdessä ajankohtainen kehittämisen kohde. Palveluntuottajan kannalta on tärkeää, että palvelut ja yhteisön eri toiminnot vastaavat mahdollisimman hyvin asukkaiden niille asettamia toiveita.

Tammikuussa 2015 kehittämistyön yksityiskohtaisempaan suunnittelutyöhön kutsuttiin mukaan Elina Saarela. Hän oli ilmaissut toiveensa osallistua kehittämistyöhön niin liiketalouden ammattilaisena kun myös käyttäjälähtöisyydestä ja yhteiskehittämisestä kiinnostuneena ylempää AMK-tutkintoa suorittavana opiskelijana. Monialaisuudella tavoittelimme lisäarvoa Valkealan Iltatähti ry:n meiltä tilaamalle kehittämistyölle ja siitä tekemillemme opinnäytetöille. Päätimme jo suunnitteluvaiheessa siitä, että kumpikin tekee kehittämistyöstä



oman opinnäytetyön. Opiskelumme edistyivät eri tahtiin ja molemmilla oli opinnäytetyön tekemiselle oma aikataulu. Itselläni oli mahdollisuus sitoutua kehittämishankkeeseen vuoden 2015 loppuun saakka.

### 3.3 Kehittämismatkan päämäärä

Matkalla lähdetään kulkemaan tiettyä päämäärää kohti. Matkan aikana toivotaan koettavan jotain uutta ja itselle merkityksellistä. Tämä pätee myös kehittämisen matkalla etenemiseen. Kehittäminen ei ole neutraali, intresseistä vapaa prosessi. On tärkeää selvittää, kenen intressiä tavoiteltava muutos palvelee. Kehittämistoiminta rakentuu tyypillisesti useiden eri toimijoiden sitoutumisen ja aktiivisen osallistumisen varaan, vaikka toimijoilla olisikin toimintaan erilaiset intressit. (Toikko & Rantanen 2009, 10, 17, 44–45.)

Organisaation näkökulmasta katsottuna kehittämistyön tavoitteiden asettelun lähtökohtana oli voimavaralähtöinen näkemys senioritalon asukkaista. Heidän voimavaransa ja asiantuntijuutensa oli tunnistettu ja tämä näkemys toimi vahvimpana perusteluna sille, että asukkaat haluttiin mukaan kehittämistyöhön. Ikääntyneiden asumis- ja hoivapalvelutuottajana toimivaa Valkealan Iltatähti ry:tä asukkaiden osallisuutta vahvistamaan kehittämistoimintaan ohjasivat myös lait (ks. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301; Suomen perustuslaki 11.6.1999/731; Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaalipalveluista 28.12.2012/980) sekä laatusuositus, joka vuonna 2013 annettiin hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi (STM 2013). Kaikilla edellä mainituilla laeilla ja laatusuosituksella pyritään turvaamaan ikääntyneiden henkilöiden oikeus osallistumiseen, osallisuuteen ja omaan elinympäristöön vaikuttamiseen.

Itselleni oli tärkeää, että kehittämistyön tavoitteet olivat sosiaalityön kannalta merkityksellisiä eli asukkaiden hyvinvointia ja arjen toimivuutta rakentavia sekä sosiaalista osallisuutta ja toimijuutta edistäviä. Pidin myös tärkeänä niitä kehittämisosaamisen vahvistamiselle avautuvia oppimisen paikkoja, joita yhteiskehittämisen kautta minulle tarjoutui. Kehittämistyön myötä minulla olisi mahdollisuus vahvistaa aiempaa, pitkään työkokemukseen perustuvaa ammatillista vanhustyön asiantuntijuuttani yhteisöllistä osallisuutta edistävällä kehittämisosaamisella.

Kehittämistyön tavoitteita määriteltäessä oli mietittävä myös sitä, millaista tietoa ja tiedontuotannon tapaa kehittämistyöllä tavoiteltiin. Toikon ja Rantasen (2009, 41–42) mukaan kehittämistoiminnan yleistymistä voidaan pitää eräänä osoituksena uudenlaisesta tiedontuotannon lähestymistavasta. Asiantuntijat perustavat toimintansa tiedon varaan ja tarvitsevat tieteellisen tiedon lisäksi myös niin sanottua uutta tietoa. Uusi tieto syntyy pääosin niissä ympäristöissä, joissa toiminta tapahtuu. Toimintaympäristössä syntyvä tieto nousee aidosta käytännön toiminnasta ja käytännön ongelmien ratkaisutarpeesta.

Kehittämistoiminnassa tiedon luotettavuudella tarkoitetaan ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. Ei riitä, että kehittämistoiminnassa syntyvä tieto on todennukaista, vaan sen tulee olla myös hyödyllistä. Toikko ja Rantanen (2009, 125) viittaavat John Deweyn ja Charles Peircen näkemyksiin tiedon käyttökelpoisuudesta. Heidän mukaan olennaista on tiedon käyttöarvo: tieto on tosi, jos se on käyttökelpoista. Käytäntö toimii totuuden ainoana kriteerinä ja sillä on oma ainutlaatuinen konteksti, jossa se toimii.

Kehittämistyöllä haluttiin edistää senioriasukkaiden osallisuutta mahdollistamalla heille osallistuminen, vaikuttaminen ja kuulluksi tuleminen omassa asuinyhteisössään. Tiedontuotanto tapahtuisi kehittäjäryhmässä, aidossa toimintaympäristössä keskellä senioriasumisen arkea. Perustettavalta kehittäjäryhmältä toivottiin tietoa senioriasumisen arjesta sekä kehittämisideoita ja arviointeja senioriasumiseen liittyvien toimintojen kehittämiseksi.

#### 4 KEHITTÄMISMATKAN EDISTYMISEN EDELLYTYKSIÄ

Kotimaisten kielten keskuksen (2016) julkaisemassa Kielitoimiston sanakirjassa sana *vire* on määritelty muun muassa johonkin toimintaan tai tilanteeseen sopivana henkisenä tai fyysisenä kuntona, valmiutena tai vastaanottavuutena. Yhteistoimintaan perustuvalla kehittämismatkalle mukaan lähteminen vaati kaikilta toimijoilta tietynlaista virettä, valmiutta ja vastaanottavuutta. Vire ei kuitenkaan yksin riittänyt. Yhteiskehittämiseen tarvittiin myös resursseja, asioiden suunnittelua, käytännön asioiden organisointia sekä työntekijältä ammatillista osaamista. Kehittämistavoitteen ja -tehtävän asettamisen jälkeen oli tärkeä myös valita toimintatavat ja -käytännöt, joilla tavoitteeseen päästäisiin. Tässä kappaleessa kerron niistä edellytyksistä, joiden avulla Vireryhmästä kehitettiin

senioriasukkaiden osallistumisen mahdollistava ja osallisuutta edistävä toimintakäytäntö.

#### 4.1 Yhteiskehittämistä yhteistutkimisen periaatteita hyödyntämällä

Kehittämiseen liittyvän lähestymistavan valintaa vertaan kehittämismatkaa ohjaavien tienviittojen etsintään. Millaisen menetelmän tai lähestymistavan avulla voisimme päästä kehittämismatkalla eteenpäin turvallisesti ja eettisesti kestävästi niin, että kehittämisessä korostuisi aito toisista ihmisistä välittäminen ja arvostaminen?

Yhteistutkimisen käytännön asiantuntijoiden kohtaamisella ja kokemusten kuulemisella oli suuri vaikutus kehittämistyön lähestymistavan valinnalle ja sen myötä Vireryhmän käytäntöjen rakentumiselle. Osallistuin vuoden 2015 toukokuussa hankeseminaariin, jossa luennoitsijoina olivat tutkijasosiaalityöntekijä Kati Palsanen ja kaksi Nuoret kehittäjät -ryhmän asiakaskehittäjää. Nuoret kehittäjät -ryhmä on esimerkki sosiaalityön käytännöstä, jossa lastensuojelun eri toimintojen kehittämiseen sovellettiin yhteistutkimista.

Pääkaupunkiseudulla vuonna 2011 käynnistetyn ryhmätoiminnan tavoitteena oli antaa nuorille mahdollisuus tulla kuulluksi ja edistää nuorten osallisuutta lastensuojelun kehittämisessä. Seminaarissa nuoret lastensuojelun asiakasiantuntijat kertoivat kokemuksiaan kehittäjäryhmän toimintaan osallistumisesta. He kertoivat esimerkkejä siitä, miten yhteistutkimisen periaatteet olivat edesauttaneet heidän sitoutumistaan yhteistoimintaan ja mahdollistanut tasavertaisen kumppanuuden rakentumisen ja avoimen, jaetun asiantuntijuuden. Kati Palsanen kertoi yhteistutkimisen kautta saaduista tuloksista ja niistä edellytyksistä, joita yhteistutkiminen onnistuakseen vaatii sosiaalialan ammattilaiselta. Kokeiluun kannustavien rohkaisujen ja hyväksi koettujen käytäntöjen kuvauksien innoittamana aloin suunnitella kyseisen menetelmän soveltamista myös ikääntyneiden senioreiden kanssa tehtävään kehittämistyöhön.

Yhteistutkimisella tarkoitetaan ajattelutapaa, väljää menetelmää ja toimintatapaa, jolla sosiaalityötä voidaan tehdä. Yhteistutkimisessa työntekijät ja asiakkaat asettuvat yhdessä tasaveroisina kumppaneina tutkailemaan ja tutkiskelemaan asioita, joihin heillä on yhteinen intressi. Tutkimisella tarkoitetaan tässä menetelmässä ilmiöiden ja asioiden yhteistä pohdintaa, ei akateemisesti

määriteltyä tutkimusta. Menetelmä ei myöskään ole sidottu tieteellisen tutkimuksen kriteereihin. (Palsanen 2013, 8.)

Yhteistutkiminen rakentuu asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutussuhteessa. Dialogisuudella yhteistoiminnassa tarkoitetaan tasavertaista suhdetta toimijoiden välillä. Dialogisessa vuorovaikutussuhteessa korostuu ymmärrys siitä, että osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja edistävät toisissaan myönteisiä muutoksia. Dialoginen vuorovaikutus rakentuu Mönkkösen (2007, 185) mukaan oletukselle, että tieto rakentuu vuorovaikutuksessa ja ihminen on oman elämänsä tapahtumiin aktiivisesti vaikuttava toimija. Dialogisten kohtaamisten olemukseen kuuluu, että vuorovaikutuksen osapuolet ovat kiinnostuneita tutkimaan toistensa esittämiä näkökulmia ja heillä on rohkeutta uusien ideoiden yhteiskehittelyyn.

Ryhmätoiminnassa työntekijän asiantuntijavalta hajaantuu ja monipuolistuu kun asiakkaat pääsevät rikastuttamaan keskustelua omilla monipuolisilla kokemuksillaan. Yhteistutkimisessa työskentely perustuu tasavertaiseen kokemusten jakamiseen sekä uuden tiedon ja ymmärryksen tuottamiseen. Menetelmässä ei siis ole kysymys pelkästään asiakkaiden kokemusten keräämisestä, vaan siitä että myös työntekijät jakavat omia kokemuksiaan asiakkaiden kanssa. (Palsanen 2013, 9; Pohjola, Pitkänen & Koivisto 2015, 179.) Toikko ja Rantanen (2009, 46–47) kutsuvat tätä vastavuoroista lähestymistapaa käytännölliseksi lähestymistavaksi.

Yhteistutkimisessa on runsaasti toimintatutkimuksellisia piirteitä. Yhteistutkiminen on käytännön kehittämistoimintaa yhdessä eri toimijoiden kanssa. Vastavasti osallistavassa toimintatutkimuksessa korostetaan toimijoiden osallisuuden tärkeää itseisarvoista merkitystä. Työntekijöiden ja asiakkaiden osallisuus ei ole pelkästään keino saavuttaa parempia tuloksia, vaan myös sinällään tärkeää. Lähtökohtana on, että kehittämishanketta toteuttavat ihmiset, joiden elämään kehittämistoiminta liittyy. Yhtä lailla yhteistutkimisessa on kyse siitä, että ne ihmiset, joita käsiteltävä asia koskee, ovat myös oikeutettuja osallistumaan. (Palsanen 2013, 8; Toikko & Rantanen 2009, 90–91.)

Samoin kuin toimintatutkimuksessa yhteistutkimisella pyritään löytämään tietoa, joka palvelee käytännön kehittämistä. Halutaan tietää, miten asiat voitaisiin tehdä entistä paremmin. (Heikkinen 2015, 204; Palsanen 2013, 9.) Kyse on myös yhteistoiminnallisesta oppimisprosessista. Asiakkaille tarjotaan mah-

dollisuus tulla kuulluksi ja sen lisäksi vielä mahdollisuus päästä kehittämään ja vaikuttamaan omilla kokemuksillaan. (Palsanen 2013, 7.) Toimintatutkimuksessa tätä oppimisprosessia luonnehditaan sivistäväksi ja kasvatukselliseksi prosessiksi (Heikkinen 2015, 205).

Käyttäjä- ja toimijakeskeisessä kehittämisessä käyttäjät ja toimijat voidaan nähdä tasavertaisina kehittäjinä, jolloin jaottelu kehittäjiin ja toimijoihin murtuu. Kehittämisprosessin omistajia ovat ne, joita kehittäminen koskee. Käyttäjien ja toimijoiden osallistumista ei nähdä apuprosessina, vaan sitä pidetään koko kehittämisen pääprosessina. Prosessin tavoitteita ja tuloksia ei voida tietää etukäteen, koska ne määritellään vasta prosessin aikana. Kehittämisen edessä yhteisen vuorovaikutuksen varassa, sen suuntaa ei voi kukaan tietää etukäteen. Kehittämisprosessi voi rakentua toimijoiden varassa alusta loppuun asti, ilman ryhmän ulkopuolelta tulevia rajoituksia. (Toikko & Rantanen 2009, 97.) Palsasen (2013, 13) mukaan myös yhteistutkimisessa toiminnan suunnittelu tulisi tehdä yhdessä. Työntekijöiden tulisi suunnitella toimintaa mahdollisimman vähän ennen asiakkaiden mukaan ottamista. Työntekijöillä voi olla suunnittelua kannatteleva rooli, mutta silloinkin dialogisuuden periaatteet tulee pitää mielessä.

Yhteistutkimisen periaatteet ohjaavat yhteistutkimisen prosessia ja antavat kehyksen sille, miten kehittämistyön käytäntöjä voi ja kannattaa jäsentää ja millaisia tehtäviä prosessissa tulisi tehdä, jotta saavutettaisiin pysyviä muutoksia ja onnistuneita ratkaisuja. (Palsanen 2013, 6.) Palsasen kokoamassa Yhteistutkimisen oppaassa yhteistutkimisen yhdeksän periaatetta on avattu konkreettisin esimerkein. Oppaassa on ohjeita toiminnan käynnistämiseen ja yhteistutkimisella tuotetun tiedon kokoamiseen ja levittämiseen liittyen.

Tässä kehittämistyössä hyödynsimme yhteistutkimisen periaatteita kehittämisympäristöön soveltuvien osien. Ne ohjasivat meitä rakentamaan Vireryhmän toimintakäytännöistä asukkaiden osallisuutta edistäviä ja eettisesti kestäviä.

#### 4.2 Työntekijän asenteen ja ammattitaidon merkitys

Yhteiskehittämiselle on tyypillistä tietty epävarmuus. Toiminta perustuu *yhteissuunnittelulle*, joka tarkoittaa sitä, ettei toimintaa käynnistettäessä tiedetä selvästi mihin kehittämisprosessi tulee johtamaan. Työntekijältä vaaditaankin

epävarmuuden sietämistä, rohkeutta sekä riskinottoa. Taitoni ihmetellä ja innostua uusista asioista sekä tutkiva ote omaan työhön rohkaisivat minua osallistumaan yhteiskehittämisen matkalle. Edellä mainitut piirteet ovat työntekijälle eduksi silloin, kun hän haluaa ammattilaisena oppia ja kehittyä yhteistutkimisen avulla. (Palsanen 2013, 28.)

Kiinnostukseni yhteiskehittämistä kohtaan heräsi opintojen alussa miettiessäni tulevan opinnäytetyön aihetta. Taustalla vaikutti sosionomiopintoihini liittyneet onnistumisen kokemukset BIKVA-menetelmän käytöstä asiakaslähtöisen arvioinnin välineenä Iltatähden palveluasumisen yksikössä. Oli helppo sitoutua uudelleen kehittämishankkeeseen, jossa keskeisinä yhteistyökumppaneina toimisivat ikääntyneet henkilöt. Asenteeni asukkaiden asiantuntijuutta kohtaan oli arvostava. Luotin vahvasti siihen, että senioritalojen asukkailla oli taitoja ja osaamista sekä halua lähteä kehittämishankkeeseen mukaan. Tunsin toimintaympäristön ja myös osan senioriasukkaista. Erityistä rohkeutta ja reflektoinnin taitoa tarvitsin *jakaessani asiantuntijuuteni ja asettuessani tasavertaiseen suhteeseen* niin asukkaiden kun myös liiketalouden opiskelijan kanssa. Tiesin, että tasavertaisen suhteen saavuttamiseksi minun tuli kiinnittää vuorovaikutuksessa erityistä huomiota siihen, miten toimin. Ryhmätoiminnassa tuli eteen tilanteita, joissa minun oli osattava olla hiljaa ja antaa ryhmälle itselleen mahdollisuus löytää vastaukset. Ryhmässä rohkenin kääntää totut vuorovaikutusasetelmat ylösalaisin. Oli tärkeää sanoa ääneen myös se, ettei tiedä. Tietämättömyyskin voi Mönkkösen (2007, 186) mukaan olla keskeinen osa asiakastyön ammattitaitoa.

*Tunteminen ja keskinäinen luottamus* toimivat yhteistutkimisessa dialogisen vuorovaikutussuhteen luomisen lähtökohtina. Tämä tarkoitti sitä, että jokainen ryhmän jäsen antoi itsestään myös henkilökohtaisella tasolla luottamuksen synnyttämiseksi. Laitinen ja Kemppainen (2010, 160) kutsuvat tätä hallitukseksi emotionaaliseksi osallistumiseksi. Asukkaiden arvokas kohtaaminen edellytti myös minulta osallistumista tunneulottuvuudella. Työntekijänä onnistuin läsnäolollani, vuorovaikutusosaamisellani, aitoudellani, asioihin positiivisesti suhtautumisellani ja kuuntelemalla osoittamaan muille ryhmän toimijoille arvostusta. Juutin (2015, 110) mukaan aidoksi koetun ihmisen sanaan luotetaan. Tämä edellytti sitä, että kerroin aina avoimesti ja rehellisesti käsiteltävään asiaan kuuluvista seikoista. Näin onnistuin lunastamaan ryhmän jäsenten luottamuksen.

### 4.3 Tutustumista ja kehittämisvireen herättelyä

Kehittämishankkeen edettyä ideointivaiheen kautta kehittämistavoitteiden määrittelyihin oli aika tavata senioritalossa asuvia asukkaita heidän omassa toimintaympäristössään. Vuoden 2015 helmikuussa sovimme Elina Saarelan kanssa päivästä, jolloin esittelisin hänelle senioritaloja ja tapaisimme talon asukkaita. Esittelykierroksen ajoitimme siten, että asukkaiden lounasaika oli juuri päättymässä. Tapasimme aulassa kaksi senioritalon asukasta, jotka lupautuivat esittelemään asuinyksiköiden tiloja ja kertomaan omista senioriasumisen kokemuksistaan. Itselleni senioritalojen fyysiset tilat olivat tuttuja, mutta Elinalle kaikki tieto oli uutta ja tarpeellista esiyymmärryksen muodostamista varten. Kerroimme esittelyn yhteydessä asukkaille yhteiskehittämisen suunnitelmistamme herättelemällä samalla asukkaiden mielenkiintoa asiaa kohtaan. Esittelyn päätyttyä kiitimme esittelystä ja saamistamme tiedoista. Osoittamalla kiinnostusta, kuuntelemalla ja kysymällä tarkentavia kysymyksiä osoitimme arvostavamme heidän senioriasumisen arjen asiantuntijuuttaan.

Jatkoin kehittämistyölle myönteisen ilmapiirin rakentamista kaikissa tilanteissa, joissa tapasin senioritalojen asukkaita. Esittelin itseni heille, joita en aiemmin ollut tavannut, ja kerroin alustavista kehittämissuunnitelmistamme. Kerroin myös, että maaliskuussa järjestäisimme asiasta yleisen tiedotus- ja keskustelutilaisuuden päiväkahvien merkeissä. Näistä satunnaisista käytäväkohtaamisista muodostui merkityksellinen senioriasukkaiden kuulemisen ja yhteiskehittämiseen virittäytymisen paikka. Pyrin kohtaamaan ihmiset tavalla, joka sai heidät tuntemaan välittämistä ja arvostamista. Kunnioittava suhtautuminen on ensisijaisesti toisen ainutkertaisuuden ja yhteyteen kuulumisen tarpeen huomioimista. Hipin ja Palsasen (2014, 9) mukaan ihmisen kunnioittaminen on osallistumisen lähtökohta.

Yhteiskehittämistä edistää se, että kehittäminen koetaan koko työyhteisön asiaksi ja sille löytyy yhteinen tahtotila. Kaikkien yhteisössä toimivien ei tarvitse olla toiminnasta yhtä innostuneita tai edes osallistua toteutukseen. Yhteiskehittämisen ideana kuitenkin on, että toiminnassa tuotettu tietoa pyritään hyödyntämään käytännössä. (Palsanen 2013, 30.) Kerroin suunnitelmistamme senioritalojen vastuutyöntekijälle ja kysyin hänen mielipidettään kehittämistyön toteuttamisesta. Hän lupasi toimia apunamme käytännön järjestelyissä tarpeen mukaan. Itse hän ei pystynyt sitoutumaan kehittämistoimintaan säännöl-

lisesti, mutta lupautui arvioimaan kehittämistyön etenemistä omasta näkökulmastaan. Lupasin pitää hänet tietoisena ryhmässä yhteisesti tuotetusta tiedosta. Kertomalla vastuutyöntekijälle avoimesti ryhmän toiminnasta ja tavoitteista sekä pyytämällä häneltä kehittämistyön etenemiseen liittyviä arviointeja osoitin arvostavani hänen rooliaan senioritalon vastuuhenkilönä.

#### 4.4 Avoimuus ja rehellisyys rekrytoinnin perustana

Vuoden 2015 maaliskuussa kutsuimme Elina Saarelan kanssa senioritalojen asukkaita keskustelemaan senioriasumisen arjen kehittamisestä. Kutsut kehittämiskahvilaan toimitimme senioritalojen ilmoitustauluille viikkoa aiemmin. Järjestimme tilaisuudet senioritalokohtaisesti, koska näin pystyimme varmistamaan sen, että osallistujien määrä pysyi sopivan kokoisena yhteiskeskustelun onnistumisen kannalta. Nauhoitimme keskustelun, jotta pystyimme palaamaan käytyyn keskusteluun myös tilaisuuksien jälkeen. Kaikki osallistujat antoivat nauhoitusluvan kirjallisesti.

Kahvitarjoilun jälkeen toivotimme osallistujat tervetulleiksi keskustelutilaisuuteen. Esittelimme itsemme kertoen taustoistamme sekä opiskelustamme. Sen jälkeen kerroin tarkemmin yhteiskehittämiseen liittyvästä alustavasta suunnitelmasta. Kehittämiseen liittyvistä asioista avoimesti ja rehellisesti kertomalla pyrin lunastamaan asukkaiden luottamuksen. Juutin (2015, 110) mukaan ihmiset kokevat aidoksi henkilön, joka on työstänyt omia arvojaan ja joka ei teeskentele. Valkealan Iltatähdessä pitkään työskennelleenä olin suurimmalle osalle ennestään tuttu. Se auttoi osaltaan välittömän ja turvallisen keskusteluympäristön rakentamisessa.

Kerroin vuoden 2016 syksyllä valmistuvan senioritalon uusine asukkaineen toimineen kehittämistyön ideoinnin lähtökohtana. Valkealan Iltatähti ry ja toiminnanjohtaja olivat kehittämishankkeen tukena. Nykyiset asukkaat olivat tärkeitä senioriasumisen arjen asiantuntijoita, joita toivottiin mukaan kehittämistyöhön. Heidät kehittämistyöhön mukaan saamalla asuinyhteisön eri toiminoista saataisiin paremmin senioriasukkaiden tarpeita ja toiveita vastaavia. Kerroimme myös siitä, että opiskelijoina olimme kehittämistyössä oppimassa ja vahvistamassa omaa asiantuntijuuttamme ja kumpikin tekisi kehittämistyötä omaan alaan liittyvän opinnäytetyön.



Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 24 senioritalojen asukasta. Keskustelu oli run-  
sasta, innostunutta mutta myös kriittisiä kannanottoja esitettiin. Eräs osallistu-  
jista kysyi, että oliko oikeutettua, että he pyytävät vielä jotain lisää. *”Ettei myö  
aina oltais vaatimassa” ja ”kun myö ei näistä yhteisistä tapahtumista mitään  
maksetakaan, niin voidaanko ees vaatia mitään?”* Osallistuja perusteli sano-  
maansa sillä, että he olivat etuoikeutettuja saadessaan osallistua talossa jär-  
jestettyyn toimintaan ilmaiseksi, kun taas palvelutalon puolella asuvilta virkis-  
tystoiminta on sisällytetty peruspalvelumaksuun. Hänen mielestään heillä oli  
oikeus osallistua, muttei vaatia enää parempaa. Tuo asukkaan mielipide sai  
minut miettimään sitä, voiko osallisuus olla jotain sellaista, missä on hintalap-  
pu.

Osallisuuden oikeudesta keskustelu ohjautui asukkaiden tietoihin, taitoihin ja  
voimavaroihin, joiden esiin saamisella nykyisistä yhteisössä järjestettävään  
toimintaan passiivisesti osallistuvista asukkaista voisi tulla aktiivisia, itse toi-  
mintaa järjestäviä toimijoita. Asukkaat kaipasivatkin rohkaisua omatoimisesti  
järjestettävään toimintaan. *”Sen verran tönisitte meitä, et lähettäis liikkeelle,”*  
sanoi eräs osallistujista viisaasti. *”Ei meillemme kaikkee tarvii tuoda valmiina, ei  
tarvii sukankudinta luoda alkuun, antaa vaan langan ja puikot.”* Tuo vertaus  
osoitti mielestäni sen, että katsoimme jo toiminnan ideointivaiheessa asukkai-  
den kanssa samaan suuntaan.

Kehittämisideoita esitettiin runsaasti ja tiedusteltiin myös milloin kehittämisto-  
iminta alkaa. Palsasen (2013, 18) mukaan on tärkeä kiinnittää huomiota siihen,  
ettei tapaamiskertojen väli jää kovin pitkäksi. Sovimme alustavasti ryhmäta-  
paamisten aloittamisesta toukokuussa. Kerroimme, miten meihin saisi yhtey-  
den, jos jotain kysyttävää ilmenisi. Kysyimme osallistujilta myös, mikä olisi  
heille paras tiedottamisen tapa. Asukkaiden mielestä viikkoa ennen tapaamis-  
ta senioritalojen yhteistiloihin toimitetut kutsut tavoittivat heidät parhaiten. Ti-  
laisuuksien lopuksi kiitimme kaikkia osallistujia aktiivisuudesta ja mielenkiin-  
non osoituksesta. Toivoimme heidän kertovan kehittämistoiminnan aloittami-  
sesta myös niille asukkaille, jotka eivät olleet päässeet näihin tilaisuuksiin  
osallistumaan.

Erään asukkaan lausahdus *”Kyl myö kerrotaan mitä tietään jos se vaan teitä  
auttaa”* kertoo siitä, että toiminnan tarkoituksen ei välttämättä tarvitse olla vain  
itselle hyödyksi vaan myös muiden auttamista arvostetaan (Palsanen & Kää-

riäinen 2015, 196). Rekrytointitilaisuuden järjestämisen tavoitteena oli ollut yhteiskeskustelun kautta muodostaa jaettu ymmärrys kehittämistyön tavoitteista, sen tarkoituksenmukaisuudesta ja hyödystä eri toimijoille. Tilaisuuksista muodostui vahva käsitys siitä, että senioriasukkaat olivat innokkaasti lähdössä mukaan kehittämistyöhön oman arkensa asiantuntijoina. Heillä oli sekä aikaa että halua osallistua yhteiskehittämiseen.

#### 4.5 Vireryhmän kehittäjäkumppanit ja ryhmätoiminnan rakenteet

Kehittäjäryhmän toiminta perustui vapaaehtoisuudelle. Ryhmä oli avoin ja siihen voi jokainen osallistua itselle sopivalla tavalla ja sitoutumisella. Oleellista oli kunnioittaa jokaisen vapaaehtoisuutta, koska silloin osallisuuden tunne pääsee parhaalla mahdollisella tavalla esille. Sitoutuminen kehittämistoimintaan on sitä helpompaa mitä aidompaa vapaaehtoisuus on. Kehittämiseen ja vaikuttamiseen osallistuminen ei voi olla velvoittavaa, joten asukkaalla tulee olla oikeus myös olla osallistumatta. (Hipp & Palsanen 2014, 9; Palsanen 2013, 10).

Kehittäjäryhmään vuoden 2015 touko- ja joulukuun välisenä aikana osallistuneet seniorit olivat ikääntyneitä Valkealan Iltatähti ry:n senioriasunnoissa asuvia henkilöitä. Mukana oli henkilöitä, jotka olivat asuneet senioritalossa yli 9 vuotta sekä myöhemmin ryhmään liittyneitä henkilöitä, joiden muutosta oli kulunut vain muutamia viikkoja tai kuukausia. Kehittämisryhmiin osallistui säännöllisesti 12–14 aktiivijäsentä. Seniorijäsenten ikäjakauma oli 73–90 vuotta, keskiarvo oli 83 vuotta. Ryhmän aktiivijäseniin kuului 12 naista ja kaksi miestä. Osallistujilta ei kerätty henkilötietoja ja kutsuimme toisiamme ainoastaan etunimillä.

Aktiivitoimijoissa oli mukana myös henkilö, joka oli vasta muuttanut senioritalosta palveluasuntoon. Hän toivoi pääsevänsä kehittäjäryhmän jäseneksi entisenä senioritalon asukkaana. Hänellä oli vuosien kokemus senioriasumisesta, joten emme löytäneet mitään perustetta jättää häntä ryhmän ulkopuolelle. Ryhmätoiminnan ollessa avointa myös satunnaisia asukaskehittäjiä oli toisinaan mukana. Näillä satunnaiskävijöillä oli ryhmän toimintaan ja yhteisesti tuotettuun tietoon myönteinen vaikutus. Vierailijat toivat mukanaan uusia näkökulmia ja ideoita.

Elina Saarela oli kehittäjäryhmän jäsenenä vuoden 2015 kesä- ja syyskuun välisen ajan. Elina osallistui lisäksi joulukuussa 2015 Vireryhmässä järjestettyyn arviointi- ja palautekeskusteluun sekä helmikuussa 2016 ryhmään, jossa Vireryhmän toimijoita haastateltiin lehtiartikkelia varten.

Yhteiskehittämisen edellytyksenä on, että työntekijällä on lupa osallistua toimintaan (Palsanen 2013, 18). Sain työnantajaltani luvan käyttää työaika kehittäjäryhmän toimintaan liittyvään suunnitteluun sekä osallistumiseen. Ryhmätoimintojen järjestämisen ajankohtaa ei työnantajan taholta määrätty, joten pystyin järjestämään toimintoja myös iltaisin ja viikonloppuisin, jos se ryhmän kannalta oli tarkoituksenmukaista. Kehittäjäryhmän kokoontumiskertojen lukumäärää ei rajattu, koska liikkeelle lähdettiin kokeiluluontoisesti. Suunnittelu- vaiheessa ei ollut tietoa siitä, miten ryhmä kehittyy ja muodostuuko kehittäjäryhmästä jopa pysyvä toimintakäytäntö.

Kehittäjäryhmä kokoontui vuoden 2015 kesä- ja joulukuun välisenä aikana yhteensä kahdeksan kertaa. Kerran kuukaudessa tapahtuva kokoontuminen oli ryhmän jäsenten mielestä sopiva kokoontumisväli. Elokuussa kokoonnuimme opiskeluun liittyvien tekijöiden takia poikkeuksellisesti kaksi kertaa. Tammi-kuussa 2016 kehittäjäryhmätoiminnan vakiinnuttua kokoontumisia jatkettiin edelleen kerran kuukaudessa.

Osallistumiseen tarvitaan innostavaa fyysistä ympäristöä, kuten viihtyisiä tiloja. Ihmisten toimiessa tietyssä tilassa fyysinen ympäristö vaikuttaa toiminnan luonteeseen ja siihen, millaista vuorovaikutusta toiminnassa syntyy. Ympäristön ollessa viihtyisä se ikään kuin houkuttelee yhteiseen toimintaan. (Kiilakoski, Gretscher & Nivala 2012, 27–28.) Vireryhmä kokoontui joka kerta samassa paikassa, palvelukeskuksen uudessa, viihtyisässä ja rauhallisessa keittiövarustellussa ryhmätilassa. Saimme käyttää myös viereistä takkahuonetta tarpeen mukaan.

Ryhmäkokoontumiset järjestettiin arki-iltapäivisin ja toimintaan varattiin aikaa 1 1/2–2 tuntia. Ajankohdan valinnassa huomioitiin se, että lounasruokailun jälkeen asukkaille jäi aikaa päivälevolle. Palsasen ja Hipin (2014, 15) mukaan asiakkaat on hyvä ottaa mukaan toimintaa tukevien rakenteiden, kuten esimerkiksi tapaamisajankohtien ja -tiheyden sekä aikataulujen suunnitteluun. Niemistön (2007, 62) mukaan toimintaan sitoutumisen kannalta on tärkeää, että osallistujat tietävät kokoontumispaikan ja -ajan hyvissä ajoin ennen ryhmän

alkamista. Jokaisen ryhmän lopussa sovimme seuraavasta tapaamisesta ja huomioimme ajankohdan valinnassa talossa tapahtuvan muun toiminnan välttääksemme päällekkäisyyttä. Itse vastasin tilavarauksista, ryhmän kokoontumiseen liittyvästä tiedottamisesta sekä Iltatähden kustantamista materiaali-hankinnoista.

Ryhmäkokoontumisesta toimitin kutsut senioritilojen yhteistilojen pöydille viimeistään viikkoa ennen kokoontumista. Muistin tueksi tein pieniä lappuja, joissa luki selkeästi ryhmän seuraavan kokoontumisen päivämäärä ja kellonaika. Mukaan otettavaksi tarkoitetut laput laitoin kutsun viereen. Kutsuista pyrin tekemään kauniita ja toimintaan mukaan houkuttelevia. Kiinnittämällä kutsujen esteettisyyteen erityistä huomiota osoitin samalla kunnioitusta ja arvostusta asukkaita kohtaan (kuva 3).



Kuva 3. Ryhmäkutsu ja muistilaput

Palsasen (2013, 18) mukaan luottamuksen ja turvallisuuden kokemuksen kannalta on tärkeää, että ryhmäkerroilla on selkeä, joka kerta toistuva rakenne. Kehittäjäryhmät aloitettiin joka kerta yhteisellä kahvihetkellä. Alkuun kaatoimme pöydän valmiiksi, keitimme kahvin ja laitoimme tarjottavat esille. Muutamien kokoontumiskerran jälkeen kutsuimme ryhmän jäseniä mukaan kahvitarjoilun järjestämiseen. Seuraavalla kerralla asukkaat olivat kattaneet pöydän valmiiksi hyvissä ajoin ennen ryhmän alkua.

Iltatähden toiminnanjohtaja osallistui säännöllisesti ryhmän kahvihetkeen. Hän osoitti sillä arvostavansa ja tukevansa ryhmän toimintaa. Hän oli kiinnostunut ryhmässä käsiteltävistä aiheista ja välineistä, joita käytimme vuorovaikutuksen syventämisen tukena. Kahvihetkestä muodostui tärkeä talon johdon ja kehittäjäryhmän välinen tiedon levittämisen paikka. Nämä johdon, asukkaiden ja

työntekijöiden säännöllisesti toistuvat dialogiset tilaisuudet mahdollistivat kokemuksen siitä, että ryhmässä tuotettu tieto liikkuu ja vaikuttaa. Kehittämistyöhön osallistuvien kannalta on tärkeää, että heidät pidetään tietoisina siitä, mitä yhdessä tuotetulla tiedolla tehdään ja mitä vaikutuksia sillä on asuinyhteisössä tehtäviin päätöksiin. Yhteiset tilaisuudet toimivat myös *voimauttavina*, koska yhteisen keskustelun kautta on mahdollisuus tunnistaa oman asiantuntemuksen merkitys palveluiden ja työn kehittämisessä. (Hipp & Palsanen 2014, 10; Palsanen 2013, 20.)

Kahvittelun jälkeen toivotin kaikki osallistujat tervetulleiksi. Keskustelimme hetken asuinyhteisön ajankohtaisista tapahtumista ja kuulumisista. Palautin mieliin edellisen kerran teeman ja sen, mitä yhdessä tehtiin. Ensimmäisten ryhmätapaamisten alussa kertosin selkeästi myös yhteistoiminnan tavoitteet ja toimintaperiaatteet. Kiinnitin huomiota siihen, miten puhuin, mitä sanoja käytin ja varmistin, että kaikki ymmärsivät mitä tarkoitin. Yhteiskehittämisessä avoimuus ja rehellisyys mukana olijoita kohtaan ovat perusedellytyksiä onnistuneen prosessin luomiseksi (Hipp & Palsanen 2014, 12.) Joka kerta kysyin myös palautetta edellisen kerran toiminnasta, yhdessä tuottamastamme tiedosta, käytetystä menetelmästä ja yhteistoiminnan sujuvuudesta. Kerroin siitä, mitä tuottamallemme tiedolle oli tapahtunut ja millaista palautetta siitä oli annettu. Asukastoimijoille tulee antaa mahdollisuus antaa palautetta siitä, miten työskentely on sujunut ja onko toiminta vastannut heidän sille asettamia odotuksia (mts. 15). Muistutin vielä kaikkia tärkeästä yhdessä sopimastamme säännöstä: kuulemista ja keskustelun etenemistä auttaa se, että jokainen puhuu omalla vuorollaan.

Seuraavaksi oli kehittäjäryhmän toiminnallisen ”mausteen” eli virikeosuuden vuoro. Virittäydyimme yhteistyöhön 15–30 minuutin pituisella, asukkaiden toiveisiin perustuvalla toiminnalla. Toiveita asukkaat esittivät sekä suullisesti että laittamalla ehdotuksia senioritalojen aulatiloihin sijaitseviin idea- ja palautelaitteisiin (kuva 4).



Kuva 4. Idea- ja palautelaatikko

Erään ryhmäkokoontumisen alussa kuulin, kun ryhmän jäsen sanoi toiselle: *”Mitähän kivaa ne tänään on keksineet?”* Virikeosuudet koostuivat muun muassa perinneleikistä, ryhmän jäsenen musiikkiesityksestä, voimaa antavan toivomusiikin kuuntelemisesta ja ryhmärunojen kirjoittamisesta. Ykstoistasista eli 11 sanan ryhmärunoista tein senioritalojen aulatiloihin pienet runokirjat, jotta asukkaat voisivat myöhemmin vielä lukea runojaan ja esitellä ryhmätuotostaan myös muille (kuva 5). Virikeosuuden houkuttelevuus ja hauskuus kannustivat osallistumaan, synnyttivät oivalluksia ja ideoita sekä auttoivat asukkaita löytämään uusia voimavaroja itsestään sekä asuinyhteisön muista jäsenistä.



Kuva 5. Ryhmärunovihko

Kahvittelun jälkeen siirryimme ”kahvi- ja hupitilasta kehittämisen tilaan” eli vierisen takahuoneeseen työskentelemään kullekin tapaamiselle asetetun teeman mukaisesti. Tilan vaihtaminen oli perusteltua, koska yhtäjaksoista istumista oli kaikkien hyvä välttää. Apuvälineillä liikkuvia avustettiin uuteen tilaan sijoittumisessa, myös kuulemiseen liittyvät seikat otettiin istumajärjestyksessä huomioon.

Kerroin päivän teemasta ja tavasta, jolla aihetta käsiteltäisiin. Ryhmäkerran teemat valittiin sekä organisaation että asukkaiden mielenkiinnon kohteiden mukaan niin, että teemat olivat aina *tarkoituksenmukaisia* yhteistoiminnalle asetettujen tavoitteiden kannalta. Osallistujat sitoutuivat mielellään sellaisen aiheen käsittelyyn, joka oli heille läheinen ja hyvin perusteltu hyödyn näkökulmasta tai jonka valintaan he itse olivat voineet vaikuttaa. (Ks. Palsanen 2013, 19.)

Ryhmässä käsitellyt teemoja olivat muun muassa:

- senioritaloon muuttoon liittyvät kokemukset ja tulevaisuuden toiveet
- tärkeäksi koetut asiat muuttotilanteessa
- positiivisuutta ja ilo tuottavat asiat arjessa
- Iltatähden ja lähiympäristön palvelutarjonta
- huolikeskustelu turvallisuuteen liittyen
- ruokailu yhteisöllisenä tapahtumana ja
- palaute kehittäjäryhmän toiminnasta.

Yhteiskehittämisessä valmistautuminen yhteissuunnitteluun ja tietynlainen rohkeus myös suunnittele mattomuuteen osoittautuivat yllättävän toimiviksi ratkaisuksi teemojen sisältöjen osalta. Esimerkiksi yhteisössä herännyt yhteinen turvallisuuteen liittyvä huoli käsiteltiin Vireryhmässä heti sen ollessa ajankohdainen. Ryhmätoiminnan etukäteissuunnittelun vähäisyys mahdollisti tämän joustavuuden ja esiin nousseen huolen yhteisen käsittelyn ja ongelmanratkaisun. (Ks. Palsanen & Kääriäinen 2015, 195; Palsanen 2013, 19.)

Kehittäjäryhmän päätteeksi osallistujilta pyydettiin palautetta ryhmäkerrasta. Oli tärkeää käydä keskustelua myös siitä, mitä toiminnassa tulisi muuttaa. Kii-tin osallistujia aktiivisuudesta ja annoin palautetta yhteisestä toiminnasta. Isoherrasen (2008, 166) mukaan on tärkeää kertoa avoimesti ja rehellisesti omista havainnoista, ajatuksista ja tunteista sekä siitä, miten yhteinen toiminta vaikutti tavoitteeseen. Lopuksi sovimme vielä seuraavasta tapaamisesta. Tilaisuuden päätyttyä osa ryhmän jäsenistä jäi auttamaan astioiden pesemisessä ja ryhmätilojen yleisessä siistimisessä.

Jokaisen ryhmäkerran jälkeen arvioimme yhdessä toisen opiskelijan kanssa ryhmätapaamisen toteutumista. Kerroimme molemmat omat havaintomme ja toiminnassa syntyneet uudet oivallukset. Toikon ja Rantasen (2009, 52–53) mukaan tämä reflektiivisyys tarkoittaa kehittämisen menetelmien ja toimintatapojen jatkuvaa uudelleenarviointia. Kehittäminen etenee prosessimaisesti täydentyen ja edellyttää toimintatapojen jatkuvaa tarkistamista. Yhteisen ref-

lektion kautta saimme näkyväksi sellaisia ryhmäkeskusteluissa toistuvasti esiin nousseita hiljaisia signaaleja, jotka oli tarpeen nostaa ryhmässä yhteisesti käsiteltäväksi teemaksi. Tällaiseksi arjen ongelmakohtaksi osoittautuivat esimerkiksi lounasruokailuun liittyvät asiat, jotka valittiin yhdeksi ryhmätapaamisen teemaksi ja yhteisen arvioinnin kohteeksi. Arviointitiedosta tehtiin yhdessä muistio, joka toimitettiin ruokapalvelun järjestämiseen osallistuville henkilöille sekä toiminnanjohtajalle.

#### 4.6 Erilaiset menetelmät ja välineet vuorovaikutuksen syventäjinä

Yhteiskehittäminen on vuorovaikutuksessa tapahtuvaa toimintaa. Kysymys on dialogisuudesta yhteistoiminnallisena suhteena. Vuorovaikutussuhteen osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja edistävät toisissaan myönteisiä muutoksia. (Palsanen 2013, 8.) Granfelt (2013, 243) toteaa, että läsnäolon, yhdessä tekemisen ja asioiden yhteisen jakamisen kautta rakentuu jotain uutta ja yhteistä. Eri menetelmillä ja välineillä vuorovaikutusta voidaan syventää ja saada esiin asiakkaan elämässä merkityksellisiä asioita. Tällöin on mahdollista myös saada ote konkreettisista tulevaisuuden tavoitteista. Näiden tavoitteiden kautta voidaan löytää arvokasta tietoa asukkaiden osallisuutta vahvistavan toiminnan suunnittelun tueksi.

Valitsimme jokaiseen ryhmätapaamiseen kehittämisen menetelmän ja välineen huomioiden kulloisenkin teeman ja toiminnan tavoitteen. Dialogiset vuorovaikutustilanteet olivat tässä kehittämistyössä sekä keskeinen tiedonhankinnan menetelmä että koko kehittämistyötä kuvaava toimintatapa (ks. Palsanen 2013, 8). Dialogisuus perustuu vastavuoroiseen suhteissa oloon, jossa olennaista on muiden vuorovaikutukseen osallistuvien arvostus, kuuntelu ja toisen puheeseen kiinnittyvä vastaaminen. Tämän dialogisen vuorovaikutuksen syventämiseen käytimme välineinä muun muassa erilaisia menetelmäkortteja, ryhmärunojen kirjoittamista, palvelupolkumallinnusta sekä vapaita ryhmäkeskusteluja.

Ensimmäisessä ryhmäkokoontumisessa käyttämämme *Ovi-korttisarja* lukeutuu valokuvakortteihin. Korteissa oli kuvia erilaisista ovista, jotka osassa kortteja olivat suljettuja ja toisissa avoimia. Korttisarja perustuu valokuvien kykyyn koskettaa ihmisiä ja kantaa mukanaan muistoja, tarinoita sekä voimavaroja



(Harju 2010, 14). Korttien avulla tavoittelimme tietoa siitä, millaisia ajatuksia senioritaloon muuttaminen oli asukkaissa herättänyt ja millaisia tulevaisuuden-toiveita heillä oli. Ensin asukkaat valitsivat ovikortin, jossa ovi oli suljettuna (kuva 6).



Kuva 6. Ovikortit

Asukkaita ohjattiin valitsemaan kortti, joka kuvasi parhaiten tuntemuksia taloon muuttamisen hetkellä. Jokainen asukas esitteli vuorollaan valitsemansa kuvakortin ja kertoi sen herättämistä ajatuksista. Tarkensimme, olimmeko ymmärtäneet kuvasta kerrotun päälimmäisen tunteen oikein, ja sen jälkeen kirjoitimme sen värilliselle lapulle ja kiinnitimme seinällä olevaan julisteeseen. Toisella kierroksella asukkaat valitsivat kortin, jossa ovi oli auki. Kirjoitimme myös tulevaisuuteen liittyvät toiveet ylös ja kiinnitimme seinäjulisteeseen. Yhteisesti tuotetusta tiedosta koottiin kaksi erillistä tuotosta, jotka jätettiin ryhmätilan seinälle seuraavaan tapaamiskertaan asti. Muillakin yhteisön jäsenillä oli näin mahdollisuus tutustua kerättyyn tietoon ja halutessaan jatkaa keskustelua aiheeseen liittyen.

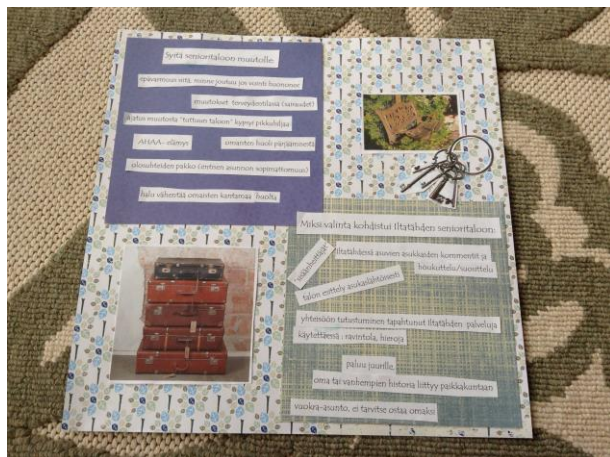
Seuraavalla kerralla tavoitteena oli koota tietoa siitä, mitä muuttoprosessissa tapahtui käytännön tasolla. Rakensimme yhdessä suurelle paperille palvelupolkukuvausta siitä, mitä eri asioita muuttovaiheeseen liittyi. Asukkaat kertoivat siitä, mistä saivat tietoa, kuka auttoi, mistä asioista oli tärkeä saada tietoa ja mitä asuinyhteisöön perehdyttämisessä olisi kehitettävää.asiat kirjattiin liimalapuille ja kiinnitettiin suurelle paperille. Paperi täyttyi asukkaiden merkitykselliseksi kokemista käytännön asioista (kuva 7). Yhteinen tuotos kiinnitettiin ryhmätilan seinälle nähtäväksi.



Kuva 7. Palvelupolku muuttotilanteesta

Seuraavaksi ryhmä valitsi joukostaan kaksi edustajaa, jotka seuraavana päivänä esittelisivät palvelupolkukuvauksen Iltatähden toiminnanjohtajalle ja senioritalon vastuuhenkilölle. Idea palvelukuvauksen esittelemisestä niille, jotka muuttotilanteesta ja sen eri toiminnoista Iltatähdessä vastaavat, tuli ryhmän jäseneltä. Keskustelu ja ideointi jatkuivat johdon ja asukkaiden tapaamisessa. Keskustelussa syntyneet uudet ideat kirjattiin ylös palvelupolkujulisteeseen.

Niskalan, Kostamo-Pääkön ja Ojaniemen (2015, 148–149) mukaan mitä pienempi on välittömän kokemuksen ja sen tulkinnan välinen etäisyys, sitä todennäköisemmin näin muodostuva tieto on tarkkaa ja luotettavaa. Tähän perustuen luokittelin asukkaaksi tulon eri vaiheista teemakuvaukset, jotka esittelin ensin raakaversiona asukkaille. Kirjoitin asukkaiden esiin tuomat asiat kartongeille, joita oli helppo lukea ja käsitellä. Vireryhmän jäsenet tarkastivat tuottamansa tiedon oikeuden ja tekivät muutamia lisäyksiä koosteeseen. Tämän jälkeen päivitin teemakuvaukset kiinnittäen huomiota helppolukuisuuteen ja esteettisyyteen (kuva 8). Kuvaukset esiteltiin toiminnanjohtajalle sekä muille Vireryhmän toiminnasta kiinnostuneille. Elina Saarela (2016, 62–67) esitteli opinnäytteessään muuttoprosessin liiketalouden näkökulmasta.



Kuva 8. Teemakuvaus muuttoon liittyvistä asioista

Kolmannella tapaamiskerralla jatkoimme toisiimme tutustumista. Valitsimme keskustelun virittäjäksi *Myönteisen muistelun kortit*, joiden avulla pyrittiin vahvistamaan hyvää oloa kertomalla mukavista muistoista, omista vahvuuksista sekä itselle merkityksellisistä asioista (kuva 9). Yhtä tärkeää oli niin kertomisen kuin kuuntelemisen kokemus. Myönteisen muistelun kortit ovat esimerkki Suomen Mielenterveysseuran Mielen hyvinvoinnin rakennuspuut ikääntyville -MIRAKLE 2012–2016 -hankkeessa tuotetusta välineestä. Ikääntyneiden kannalta hanke on erityisen merkittävä siksi, että kaikki kehitystyö tehdään yhteistyössä ikäihmisten kanssa. Myös Myönteisen muistelun kortit on palvelumuotoiltu yhteiskehittämisen menetelmiä käyttäen ikäihmisten kanssa. (Suomen Mielenterveysseura 2016a; Suomen Mielenterveysseura 2016b.)



Kuva 9. Myönteisen muistelun kortteja

Kyseisiä kortteja käyttämällä saimme kiinni ryhmän jäsenten tiedoista, taidosta, kokemuksista ja mielenkiinnon kohteista. Keskustelun kautta saimme esiin ryhmäläisiltä löytyviä voimavaroja, joita myöhemmin hyödynsimme yhteistoiminnan suunnittelussa ja erilaisissa käytännön toteutuksissa. Ryhmän jäsenis-

tä löytyi monenlaisia asiantuntijoita: käsityöntaitajia, laulajia, eri alojen ammattilaisia, perinneruokien laittajia, viherpeukaloita ja maailmaa laajalti nähneitä matkajia. Uudet puheenaiheet ja löytyneet yhteiset mielenkiinnon kohteet saivat aikaan runsasta keskustelua. Ryhmän jäsenet oppivat tuntemaan toisensa paremmin ja ryhmän ulkopuolellakin tapahtuviin keskusteluihin oli ryhmän jäsenten kertoman mukaan tullut uusia aiheita. Palasimme usein näihin ryhmän jäsenistä löytyviin voimavaroihin, osaamisiin, tietoihin ja taitoihin yhteisissä keskusteluissa. Myönteisten asioiden muistelu virittää mielen herkemmäksi huomaamaan myös ympärillä olevia hyviä asioita (Suomen Mielen-terveysseura 2016b).

Visualisointia käytimme apuna myös muissa ryhmäkeskusteluissa. Kirjoitimme liimalapuille ylös keskustelussa esiin nousseita seikkoja ja kiinnitimme niitä lehtiötelineeseen. Otimme tuotoksista kuvia ja näin pystyimme palaamaan aiheeseen ja ryhmässä tuotettuun tietoon muun muassa havainnointimuistiinpanoja tehdessämme. Erilaisia menetelmiä käyttämällä onnistuimme tunnistamaan, erittelemään ja luomaan erilaisia näkökulmia. Tätä Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2014, 12) pitävät kehittämistyön analyyttisyytenä.

Visualisoinnilla, asukkaiden esittämien ajatusten, mielipiteiden ja kokemusten ylöskirjaamisella ja esille laittamisella oli muukin merkitys kun vain tuotetun tiedon tallentaminen. Asukkaat ihailivat yhteisiä tuotoksia ja yhdessä ihmettelimme sitä tiedon määrää, jota saimme yhdessä toimimalla aikaiseksi. Tunne osaamisesta ja arjen asiantuntijuudesta vahvistui tiedon näkyväksi tekemisen myötä.

#### 4.7 Johdon rooli osallisuuden edistämässä

Osallisuuden edistäminen edellyttää työyhteisössä uudenlaisia päätöksiä, mahdollisuuksia rohkeisiin kokeiluihin sekä tilan luomista asiakasasiantuntijuuden esiin saamiselle. Näihin uusiin toimintakäytäntöihin oppiminen edellyttää sitoutumista kaikilta yhteisön toimijoilta, niin johdolta, työntekijöiltä kuin asiakkailtakin. (Toikko 2006, 5.) Yhteiskehittämisessä toiminnanjohtaja oli sekä muutoksen kohde että muutoksen mahdollistaja. Työn johdon rooli muutoksen mahdollistajana korostui erityisesti yhteiskehittämisprosessin alkuvaiheessa. Vireryhmän Iltatähden toiminnanjohtajalta saama tuki loi perustan yh-

teiskehittämiselle. Ilman Valkealan Iltatäti ry:n osoittamia resursseja hankkeen sitoutuminen ei olisi ollut mahdollista. Jo kehittämistyön suunnitteluvaiheessa korostui toiminnanjohtajan voimavaralähtöinen, asukkaiden tietoja, taitoja ja kokemuksia arvostava asenne. Erityisen suuri merkitys oli myös sillä, että kehittäjäryhmä sai toiminnalleen aikaa. Kehittäjäryhmän kokonaisuudesta ei rajattu, vaan ryhmä sai kehittyä omanlaisekseen rauhassa, eri kehitysvaiheiden kautta.

Palsasen (2013, 29) mukaan yhteiskehittämisessä johtajalta vaaditaan ymmärrystä yhteiskehittämisestä sekä ymmärrystä toiminnan tavoitteista ja sisällöistä, jotta hän pystyy ohjaamaan toimintaa omalla johtamisellaan ja hyödyntämään tuotettua tietoa omassa työssään. Vaikuttamisen kanavat aukeavat johtajan kautta. Toiminnanjohtajan osoittama kiinnostus kehittäjäryhmän toimintaa kohtaan välittyi aidoimmillaan silloin, kun hän osallistui ryhmän aloituskahvitteluihin kysellen ryhmän kuulumisia sekä osoittaen kiinnostusta päivän teemaa ja työskentelytapoja kohtaan. Näistä kahvipöytäkeskusteluista muodostui toimiva vastavuoroinen tiedottamisen paikka, jossa jaettiin sekä kehittäjäryhmään että asuinyhteisöön yleisesti liittyviä asioita. Toiminnanjohtajan osallistumista keskusteluun ja yhteistoiminnan tarkasteluun pidettiin tärkeänä. Keskustelujen kautta Vireryhmän jäsenten oli mahdollisuus nähdä oman asiantuntemuksen merkitys yhteisön toimintatapojen kehittämisessä.

Toiminnanjohtaja päätti sekä kehittämistyöhön käytettävistä resursseista että siitä, miten yhteiskehittämisellä tuotettua tietoa käytettiin. Iltatähdessä toiminnanjohtaja oli valmis muuttamaan myös omia toimintatapojaan. Hän osoitti toiminnallaan hyväksyvänsä asukkaiden sekä opiskelijoiden aktiivisen roolin kehittämistyössä. Luottamus Vireryhmän eri toimijoihin oli vahva ja positiivinen, avoin asenne koko kehittämisprosessia kohtaan kannatteli ryhmää eteenpäin. Kuusela (2015, 53) kutsuu sitä onnistumisen johtamiseksi. Toiminnanjohtaja antoi kehittäjäryhmälle oikeita vaikutusmahdollisuuksia ja tuki ryhmän ja organisaation välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja toisilta oppimista. Toimintakulttuuri kehittyi johdon ja kehittäjäryhmän välisessä vuorovaikutuksessa. Yhdessä oli luontevaa kehittyä.

## 5 VIRERYHMÄ OSALLISUUDEN EDISTÄJÄNÄ

Osallisuus–tunne kuulumisesta johonkin ja tunne omasta merkityksellisyydestä osana yhteiskuntaa–on keskeinen osa ihmisen hyvinvointia (Antonovsky 1996, 15). Jokainen toimintaympäristö on omanlaisensa ja osassa osallisuutta voidaan edistää toista paremmin. Kuhunkin toimintaympäristöön sopivat osallistumista ja osallisuutta edistävät toimintatavat löytyvät usein erilaisten kokeilujen kautta. Tässä kappaleessa tarkastelen sitä, miten Vireryhmässä edistettiin asukkaiden osallisuutta eli yhteisön jäsenenä olemista, toimimista sekä olemisen ja toimimisen synnyttämää kokemusta yhteisöön kuulumisesta. Ensin kuitenkin avaan hieman osallisuuden käsitettä sekä sosiaalipedagogista osallisuusjäsenystä, johon tämän kehittämistyön osallisuuskäsitys perustui.

### 5.1 Näkökulmia osallisuuteen

Osallisuus on hyvin yleinen arvo. Se on jotakin yhteisesti tavoiteltavaksi tunnustettua. Hankalampaa on tavoitteen konkretisointi osallisuutta edistäväksi toiminnaksi ja toimenpiteiksi. Osallisuus on siis samalla sekä eräänlainen arvotavoite että ihmisten osallistumista eli toimintaa. Osallistuminen tapahtuu virallisten ja epävirallisten suhteiden ja verkostojen kautta eriasteisilla tasoilla (esim. yksilötaso, perhe, ystäväpiiri, asuinyhteisö, aluetaso ja valtakunnan taso). (Raivio & Karjalainen 2013, 13–14.)

Osallisuuskäsitteen tarkastelussa korostuu osallisuuden kokemuksellinen luonne. Osallisuus ja sen vastakäsite osattomuus ovat ensisijaisesti yksilöllisiä kokemuksia ja tunteita, eikä niistä voi puhua toisen puolesta. Asiakkaan kokemus omasta osallisuudestaan liittyy vaikutusmahdollisuuksiin ja tiedon saamiseen eri vaihtoehtoista. Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaan aitoa dialogia asiakkaan ja ammattilaisen välillä, ja asiakkaan kokemustiedon ottamista suunnitelmien ja päätösten perustaksi. Osallisuuteen liittyy kiinteästi myös vallan vapaus ja vallan tunne. Osallisuus ei voi koskaan perustua pakkoon. (Mts. 14.)

Sosiaalipedagogisten osallisuusjäsenysten perustana on ajatus siitä, että osallisuus ei ole yksilön ominaisuus eikä yksilön toimintaa, vaan jotain joka toteutuu ihmisen ja yhteisön suhteessa. Se on ihmisen perusluonteeseen liittyvää kuulumista johonkin, olemista, elämistä sekä toimimista yhteydessä mui-

hin ihmisiin. (Nivala & Rynnänen 2013, 26.). Osallisuus tulee hahmottaa myös prosessina. Osallisuuden taso vaihtelee osin jo elämänkaaren mukaisesti. Esimerkiksi vanhuus elämänvaiheena vaikuttaa toimintakykyisyyteen ja sitä kautta osallisuuden toteutumiseen. (Raivio & Karjalainen 2013, 15.)

Elina Nivala (2008, 124–125) on tutkimuksessaan jäsentänyt osallisuutta kansalaisen osallisuuden ja yhteisön jäsenyyden kautta. Hän tarkastelee kansalaisen osallisuutta kolmesta eri näkökulmasta, joista katsottuna yhteisön jäsenyyden sosiaalinen luonne on jokaisessa erilainen. Näistä eri näkökulmista katsottuna osallisuus yhteisössä toteutuu muodollisesti, toiminnallisesti tai kokemuksellisesti eli *annettuna, osallistuvana tai koettuna yhteisön jäsenyytenä*. Muodollisella eli annetulla jäsenyydellä tarkoitetaan yksilölle annettua asemaa yhteisössä, yhteisöön kuulumista. Yhteisön muodollinen jäsenyys toimii osallisuuden perustana, eli se turvaa kuulumisen yhteisöön ja oikeuksien kautta osallisuuden yhteisön hyvästä, esimerkiksi turvallisuudesta ja mielekkään toiminnan mahdollisuuksista. Nivalan (2008, 166–168) mukaan osallisuus on kuitenkin enemmän kuin muodollisen aseman pohjalta saavutettava annettu jäsenyys. Ihanteena on osallisuuden toteutuminen toiminnallisena, osallistuvana jäsenyytenä. Osallistuva jäsenyys mahdollistaa yhteisön jäsenen osallistumisen toimintamahdollisuuksien hyödyntämiseen, osallistumisen yhteisön elämään ja sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä yhteisön asioihin vaikuttamiseen.

Osallisuudella on myös kokemuksellinen perusta. Yhteisön jäsenen itsensä kannalta osallisuus toteutuu todella vasta siinä, kun hän kokee olevansa osallinen yhteisön jäsenyyden tarjoamista mahdollisuuksista ja yhteisön elämästä, toiminnasta ja vuorovaikutuksesta. Osallisuuden kokemus rakentuu annetun ja osallistuvan jäsenyyden pohjalta. Koettu osallisuus edellyttää yhteisön jäseneltä positiivista kokemusta yhteisöön kiinnittymisestä, yhteenkuuluvuuden tunnetta niin yhteisöön kokonaisuutena kun myös yhteisön muihin jäseniin. Osallisuus määrittyy tuolloin yhteisön jäsenen subjektiivisen kokemuksen perusteella, eikä sen kriteerejä voi asettaa tai arvioida ulkopuolelta. Osallisuus rakentuu kokonaisvaltaisesti annetun, osallistuvan ja koetun jäsenyyden pohjalta. (Mts. 168, 172.)

Heli Valokivi (2008, 80) on tutkinut, miten ikääntyneen kansalaisen osallisuus toteutuu julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen asiakkaana. Tutkimuksessa

tarkastelu kohdistui erityisesti vanhusasiakkaan ja työntekijän välisiin sosiaalityön kohtaamisiin. Tutkimuksella osoitettiin, että hiljainen sekä liian vahva ja äänekäs toimintatapa johtavat heikkoon osallisuuteen, kun taas kumppanuus ja sopivan äänekäs toimintatapa takaavat parhaiten osallisuuden toteutumisen. Valokivi (mts. 64) on todennut, että osalla vanhuksista on kykyä neuvottelevaan ja sopimukselliseen kumppanuuteen. Asiakkaiden ja työntekijöiden välistä kumppanuutta kuvaavat dialogisuus, hyvä vuorovaikutus sekä molemminpuolinen kuuleminen. Asiakas on tasavertainen neuvottelukumppani, ja asiakkaat voivat vaikuttaa palveluiden saamiseen ja sisältöön yhteistoiminnan kautta. Kumppanuutta kuvaa vaivaton, luottamuksellinen ja jopa mukava vuorovaikutus. Yhteistyösuhdetta kuvataan hyväksi ja toista osapuolta arvostavaksi. Näissä dialogisissa kohtaamisissa sekä asiakas että työntekijä käyttävät ääntään, tulevat kuulluiksi ja ovat aktiivisia toimijoita. Kumppanuussuhteessa asiakkaat voivat myös esittää kehittämisehdotuksia palvelujärjestelmälle. Valokiven mukaan suuri osa vanhuksista jää valitettavasti tämän toimintatavan ulkopuolelle. Työntekijät tarvitsevat arkipäivän kohtaamisiin tuekseen vahvaa ammattietiikkaa sekä vuorovaikutuskäytäntöjä, jotka ovat aidosti kuuntelevia ja kohtaavia. Tämän toteuttaminen edellyttää uudenlaisia työkäytäntöjä sekä organisaatioiden ja yhteiskunnan rakenteita, joihin asiakkaiden ja työntekijöiden uudet toimintatavat sopivat. (Mts. 9.)

Osallisuuden toteutumiseksi tarvitaan yhteisöjä, joissa on mahdollisuus toimia ja tulla nähdyksi, kuulluksi ja tunnustetuksi arvokkaana osana yhteisöä. Sen lisäksi osallisuus vaatii toteutuakseen yhteisön jäsenten yhdessä toimimista niin, että jokaisella on sekä mahdollisuus toimia mutta myös todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisön asioihin. (Nivala & Ryyänen 2013, 27).

## 5.2 ”Haluutteko työ oikeesti kuulla meitä?”

Tuo kysymys esitettiin meille kehittäjäkahvilatilaisuuden alussa. Asukkaalle oli uutta, että heitä haluttiin kuulla asuinyhteisön asioita kehitettäessä. Yhteisön annettu jäsenyys oli sisältänyt ainoastaan oikeuden yhteisössä olemiseen ja asumiseen, ei yhteisiin asioihin vaikuttamiseen. Meidän oli tärkeää osoittaa asukkaille, että olimme aidosti kiinnostuneita heidän senioriasumisen arjen asiantuntijuudestaan, halusimme oikeasti kuulla heitä ja kutsuimme heitä kehittämistyöhön mukaan tasaveroisiksi asiantuntijoiksi ja uuden tiedon tuottajik-



si. Iltatähti halusi tarjota heille mahdollisuuden toiminnallisen, osallistuvan jäsenyyden toteutumiseen.

Asukkaiden saaminen liikkeelle, tulemaan yhteen ja osallistumaan yhteiseen toimintaan on Nivalan ja Rynnäsen (2013, 32) mukaan jo itsessään arvokasta, mutta parhaimmillaan se voi vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja yhteisöllisiä suhteita eli vahvistaa osallisuuden sosiaalista perustaa. Arvostavat kohtaamiset ja vuorovaikutustilanteet olivat merkityksellisiä luottamuksen rakentamisen, vahvistamisen ja ylläpitämisen kannalta. Avoimuudella ja rehellisyydellä saimme asukkaat sitoutumaan toimintaan. He tiesivät, mihin olivat ryhtymässä, mitä heiltä toivottiin ja mitä heille vastavuoroisesti tarjottiin. Kaikki asukkaat eivät halunneet osallistua kehittämistoimintaan, mutta silti he pystyivät kokemaan olevansa osallisia kehittämistyöhön aktiivisesti osallistuvien välityksellä. Asuinyhteisön ääni tuli kuuluviin heidän kautta.

### 5.3 "Antaa erilaista ryhtiä kun yleiset tapahtumat"

Yhteistutkimisen periaatteet toimivat hyvänä tukena sekä Vireryhmän muodostamiselle että osallisuutta tukevien toimintatapojen toteutukselle. Yhteissuunnittelun periaate takasi sen, että ryhmässä käsitellyt teemat olivat sekä organisaation että asukkaiden mielenkiinnon kohteiden mukaan valittuja ja toiminnan tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia. Asukkaat pystyivät vaikuttamaan ryhmän toimintaan sekä esittämällä toiveitaan että toimimalla itse aktiivisesti. Asukkaat olivat mukana päättämässä myös ryhmän rakenteisiin liittyvistä asioista, esim. kokoontumistiheydestä, kokoontumisen ajankohdasta sekä tiedottamisen tavasta. Kehittämishankkeen päätyttyä Vireryhmä pääsi vaikuttamaan rakenteellisiin asioihin myös koko asuinyhteisön tasolla. Vakuutettua toiminnallaan organisaation johdon se kutsuttiin asiantuntijaryhmänä mukaan laatimaan talon järjestyssääntöjä yhdessä toiminnanjohtajan kanssa. Kiilakosken ym. (2012, 28) mukaan osallisuuden laajuudesta kertoo paljon se, ettei asiakkailta ole suljettu pois rakenteellisen tason suunnitteluun osallistumista.

Kehittämisen ja vaikuttamisen kannalta oli tärkeää, että ryhmän jäsenet pidettiin tietoisina siitä, mitä ryhmässä tuotetulle tiedolle tapahtui, mihin sitä käytettiin ja mitä vaikutuksia tiedolla oli asuinyhteisössä tehtäviin päätöksiin. Toi-

minnanjohtajan kanssa säännöllisesti käydyistä kahvipöytäkeskusteluista muodostui tärkeä vastavuoroinen tiedottamisen paikka. Nämä kohtaamiset toimivat myös *voimauttavina*, koska yhteisen keskustelun kautta ryhmäläisten oli mahdollisuus tunnistaa oman osallistumisen merkitys kehittämistyössä.

Osallisuuden edistäminen sisälsi myös mahdollisuuden ja oikeuden olla osallistumatta. Vireryhmään osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen eikä kehtään pakotettu tai houkuteltu mukaan. Ryhmän ollessa avoin jokainen sai osallistua itselleen sopivalla tavalla ja sitoutumisella. Kiilakoski ym. (2012, 265) toteavat, että osallisuudesta voi myös tulla velvoite, tietynlainen moraalinen mittatikki, jolla kunnolliset erotetaan kunnottomista. Osallistumattomuuskin voi olla kannanotto, asukkaan tietoinen valinta eikä vain osoitus passiivisuudesta.

#### 5.4 "Oppinut kuuntelemaan, kiva keskustella"

Ryhmätoiminnassa käytimme vuorovaikutuksen syventämiseen erilaisia välineitä ja menetelmiä. Niiden avulla varmistettiin, että jokainen sai puheenvuoron ja samalla kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Ryhmän jäsenet tarkastelivat ja ihmettelivät yhdessä jotain asuinyhteisön kannalta merkityksellistä asiaa ja pyrkivät samalla ymmärtämään sitä. Yhteisen tarkastelun kautta löydettiin uusia mahdollisuuksia ja voimavaroja. Oleellista oli omien kokemusten ilmaiseminen ja muiden kuunteleminen mutta myös esitettyjen kokemusten yhteinen kriittinen reflektointi. Karjalaisen (2015, 65) mukaan kehittyminen ja tulokellinen työ edellyttävät reflektiota. Se voi johtaa uusiin ajatuksiin, päätelmiin, johtopäätöksiin ja tekoihin, siis muutokseen ja uusiin toiminnan tapoihin. Yhdessä refleктоimalla arvioimme mm. asukkaan muuttoprosessia, tuotimme yhdessä uutta tietoa ja kehitimme yhdessä uudenlaisia, entistä parempia toimintatapoja.

#### 5.5 "Lähden aina täältä pää pystyssä. En ole arvoton"

Vireryhmään osallistuminen oli muutakin kuin mukana olemista. Osallistumisessa oli kyse vastuun saamisesta ja sitoutumisesta yhteisön toimintojen kehittämiseen. Se oli mahdollisuutta muuttaa yhteisöä, johon kuuluu. Kehittämis-

työssä jokainen osallistuja oli vastuussa toiminnan sujuvuudesta ja tavoitteiden saavuttamisesta. Siksi kehittämistoiminnassa oli tärkeä ymmärtää, että pelkkä asukkaiden kuuleminen ilman, että sillä on merkitystä organisaation toimintaan tai päätöksentekoon, ei ole riittävää. Tällä ei tarkoitettu sitä, että asukkaat saivat yksin päättää, vaan että heidän mielipiteillään voitiin vaikuttaa päätöksentekoon ja toimintatapojen muutoksiin. Tätä kutsutaan vallan jakamiseksi. (Kiilakoski ym. 2012, 15; Hipp & Palsanen 2014, 13–14, 16.) Yhteiskehittämisessä tasavertaisuus ja avoin asiantuntijuus mahdollistivat asukkaille kokemuksen työntekijöille perinteisesti kuuluneille vastuualueille pääsemisestä heidän osallistuessa mm. ryhmätoiminnan rakenteiden ja sisältöjen suunnitteluun, yhteisön toimintakäytäntöjen arviointiin ja kehittämiseen sekä kertoessaan ryhmän toiminnasta ryhmän ulkopuolisille.

Vireryhmässä yhteiskehittäminen eteni ryhmän toimijoiden vuorovaikutuksen varassa, eikä sen suuntaa kukaan voinut tietää etukäteen. Ryhmästä kehittyi pienryhmille tyypillisten muodostus-, kuuhunta- ja yhdenmukaisuusvaiheiden kautta niin sanottu hyvin toimiva ryhmä, jossa osallistujilla oli erilaisia ryhmän suorituskykyä lisääviä rooleja (ks. Niemistö 2007, 160.) Ryhmän jäsenistä tuli muun muassa tiedottajia, tietoja ja taitoja esitteleviä asiantuntijoita, kokemustiedolla vaikuttajia ja kehittäjiä. Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella 2008–2012 toteutetussa Aijjoos-hankkeessa ikäihmiset löysivät yhteiskehittämisen kautta vastaavanlaisia uusia rooleja. Hankkeessa kehitettiin Ikäihminen kehittäjänä -toimintamalli, joka sai valtakunnallisen Vuoden vanhusteko 2010 -palkinnon. (Alanen, Koponen & Nevala 2013, 3, 17.)

Osallisuuden edistämisessä oli kyse luottamuksen rakentamisesta. Mönkkösen ja Roosin (2010, 196) mukaan luottamus on suhde, joka on aina ihmisten välissä oleva asia ja se on ansaittava yhteisten kokemusten kautta. Yhteistoiminnassa ihmisten välillä tapahtuu jotain osapuolille merkittävää. Kehittäjäryhmän vire eli henkinen kuntoisuus kehittyi vahvaksi kehittämishankkeen aikana. Osallistujien tuli ensin tutustua ja oppia tuntemaan toisensa, ennen kuin pystyivät arvostamaan, luottamaan ja sitoutumaan. Tämä edellytti useita kohtaamisia, paljon keskusteluja ja yhdessä toimimista. Kehittämishankkeen päätyttyä Vireryhmän toimintaa päätettiin jatkaa toistaiseksi. Vireryhmälle oli selkeä tarve sekä asukkaiden että organisaation näkökulmasta arvioituna.

## 5.6 Osallisuuslupausten tarkastelua

Niskala ym. (2015, 145) kehottavat erilaisissa kehittämiskokeiluissa miettimään, pystytäänkö asiakkaille annettuja osallisuuslupauksia täyttämään. Palaan tarkastelussa kehittämismatkan alkuun, jolloin yhdessä Iltatähden toiminnanjohtajan kanssa muodostimme yhteistä näkemystä kehittämistyön tavoitteista. Suunnitteluvaiheessa emme tienneet, miten asukkaat sitoutuisivat kehittämistyöhön ja millaista osallisuutta he yhteisön jäsenenä he tavoittelivat. Oli lähdettävä etenemään pienin askelin ja rauhassa kuulostella, mitä ryhmä oli kanssamme valmis jakamaan ja minkälaiseen toimintaan osallistumaan. Kutsuimme asukkaita mukaan ja kehittäjäryhmän jäsenyyden kautta tarjosimme heille erilaisia osallistumisen muotoja.

Toikko (2006, 6) kuvaa näitä osallistumisen eri muotoja holistisesta näkökulmasta. Siinä eri muotoja ei aseteta toisiinsa nähden hierarkkiseen järjestykseen, vaan asiakkaan asema palvelujärjestelmässä avautuu neljään suuntaan: *informaatioon* eli tiedon antamiseen ja saamiseen, *konsultaatioon* eli palvelujen arviointiin, *kumppanuuteen* eli tasavertaisuuteen palvelujen suunnittelussa, toteuttamisessa ja kehittämisessä sekä organisaation *päätöksentekoon osallistumiseen*.

Vireryhmän toiminnassa lähdettiin liikkeelle ajatuksella, että asukkailla oli sellaista kokemustietoa, jota tarvittiin asuinyhteisön eri toimintojen kehittämisen tueksi. Ryhmätoiminta käynnistettiin asukkaiden henkilökohtaisten muuttokokemusten kartuttamisella, yksilöllisen tiedon yhteisellä jakamisella ja sitä kautta uuden, kollektiivisen tiedon muodostamisella. Konsulttina asukkaat toimivat arvioidessaan palvelupolkukuvauksen kautta muuttoprosessia kokonaisuutena. Kuvauksesta muodostui pohja uuden asukkaan perehdytysohjeen laatimiseksi. Asukkaiden asema avautui kumppanuuden tasolle silloin, kun Vireryhmän asiantuntijuutta haluttiin käyttää asuinyhteisön järjestyssääntöjen laadinnassa. Vireryhmän asukasjäsenet osoittivat kykynsä sellaiseen neuvottelevaan ja sopimukselliseen kumppanuuteen, jota Valokivi (2008, 80) myös tutkimuksessaan kuvasi.

Vireryhmän jäsenten osallistumishalukkuus ja toimintaan sitoutuminen yllättivät sekä meidät työntekijäkehittäjät että organisaation johdon. Lähdimme liikkeelle kokeilumielessä eikä suuria osallisuuslupauksia edes osattu antaa. Vireryhmä lunasti paikkansa omalla toiminnallaan ja yhteistoiminnan kautta

muodostetulla kollektiivisella tiedolla. He osallistuivat tiedottamiseen myös laajemmin sanomalehtiartikkelin välityksellä. Vireryhmä kehittyi vähitellen senioriasukkaiden osallisuutta aidosti edistäväksi toimintakäytännöksi, vuorovai-  
kutteiseksi tilaksi, jossa asukkaiden ääni kuului ja vaikuttaminen yhteisön asi-  
oihin mahdollistui. Siitä muodostui Ilta-tähteen asiantuntijaryhmä, joka vakuutti  
toiminnallaan ja tuottamallaan tiedolla organisaation johdon.

## 6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA

Viime vuosina ikääntyneiden ihmisten asumiseen liittyvissä yhteiskuntapoliitti-  
sissa linjauksissa on korostettu paikallaan ikääntymistä. Tässä ajattelutavassa  
on keskeisenä lähtökohtana vanhojen ihmisten oikeus asua omassa kodis-  
saan ja yhteisössään tarvitsematta muuttaa esimerkiksi toimintakyvyn heikke-  
nemisen ja avun tarpeen lisääntymisen vuoksi. Kotona asumisen tukemista  
perustellaan sillä, että ikääntyneet eivät halua muuttaa, vaan he haluavat py-  
syä omissa kodeissaan. Outi Jolangin (2015, 250) tutkimuksesta kuitenkin il-  
menee, että monet ikääntyneistä olivat jo muuttaneet tai valmistautuivat muut-  
tamaan tulevaisuudessa, ja heille muuttaminen näyttäytyi toivottuna vaihtoeh-  
tona, mahdollisuutena parempaan elämään.

Tässä opinnäytetyössä olen ollut mukana kehittämässä asukkaiden osallisuut-  
ta edistävää toimintakäytäntöä asuinyhteisössä, johon ikääntyneet henkilöt  
ovat muuttaneet vapaaehtoisesti. Muuttoprosessia yhdessä läpikäydessämme  
Vireryhmän jäsenet kertoivat senioritaloon muuttamisensa syiksi muun muas-  
sa halunsa ennakoida omaa tulevaisuuttaan, omaisten huolen vähentämisen,  
entisen asunnon sopimattomuuden ja terveydentilan heikentymisen. Enna-  
kointi ja muuttaminen senioritaloon näyttäytyi heille keinona hallita omaa elä-  
mää ennen kuin päätyisivät muiden päätöksenteon kohteeksi. Myös Ikäänty-  
neiden asumisen kehittämissuunnitelmassa (YM 2013, 6) korostetaan ihmisten  
vastuuta asumisestaan ja tarvetta ennakoida ja varautua vanhenemisen tuo-  
miin toimintakyvyn muutoksiin ja mahdollisiin terveysongelmiin. Vireryhmän  
asukasjäsenet olivat perustaneet uuden kodin senioritaloon ja tulleet samalla  
osaksi uudenlaista yhteisöä ja sen toimintakulttuuria. Osallistumalla Vireryh-  
mään he pääsivät yhdessä muokkaamaan tätä toimintakulttuuria asukkaiden  
osallisuutta edistäväksi.

Muutokset toimintakulttuurissa tapahtuvat hitaasti eivätkä edes kaikki hyväksi tunnustetut uudet toimintakäytännöt juurru pysyviksi. Vireryhmän tulevaisuus näyttää kuitenkin hyvältä. Kehittämishankkeen päätyttyä toimintaa jatkettiin toistaiseksi. Mitkä sitten olivat ne keskeiset seikat, jotka vaikuttivat kehittämismatkan onnistumiseen? Lähdimme liikkeelle yhteissuunnittelun periaatteita noudattaen kutsumalla kaikki kehittämistyön osapuolet jo suunnitteluvaiheessa mukaan. Kohtaamisiin ja kuulemiseen kiinnitettiin erityistä huomiota. Käytäväkeskustelut ja kehittäjäkahvilatilaisuudet toimivat hyvin kehittämisvireen herättelyn välineenä. Ne antoivat asukkaille aikaa totutella ajatukseen siitä, että heitä arvostettiin senioriasumisen arjen asiantuntijoina ja heille tarjottiin mahdollisuutta vaikuttaa asuinyhteisön asioihin. Avoin ja vapaaehtoisuuteen perustuva ryhmätoiminta teki mahdolliseksi sen, että ryhmään pystyi osallistumaan myös ilman pidempiaikaista sitoutumista. Sitoutuneita, aktiivisesti osallistuneita senioreita oli kuitenkin mukana 12–14 jokaisella kerralla, joka on mielestäni hyvä saavutus ja osoitus siitä, että ryhmälle oli tarvetta.

Toiminnanjohtajan rooli kehittämistyön tukena oli merkittävä. Hän luotti siihen, että kehittäjäryhmä tuottaa sellaista uutta tietoa, jota voidaan käyttää llatähden eri toimintojen ja palvelujen kehittämiseen. Hän osoitti toiminnalle myös resurssit, joita ilman kehittämistyötä ei olisi voitu toteuttaa. Toiminnanjohtajan osoittama kiinnostus Vireryhmän toimintaa kohtaan osoitti kehittäjäryhmän jäsenille sen, että heidän toimintaansa arvostettiin ja toiminta oli merkityksellistä myös organisaation näkökulmasta arvioituna.

Vireryhmä tarjosi senioriasukkaille mahdollisuuden toimia ja tulla nähdyksi, kuulluksi ja tunnustetuksi arvokkaina yhteisön jäseninä. Asukkaat ovat toimineet niin tiedon antajina, toimintakäytäntöjen arvioijina kun myös asiantuntijakumppaneina osallistuessaan organisaation rakenteellisen tason suunnitteluun yhteistyössä toiminnanjohtajan kanssa. Asukkaat saivat itselleen uusia rooleja toimiessaan tiedottajina, vaikuttajina, kehittäjinä sekä toiminnan järjestäjinä.

Nivalan (2008, 168) mukaan yhteisön jäsenen itsensä kannalta osallisuus toteutuu, kun hän kokee olevansa osallinen yhteisön jäsenyyden tarjoamista mahdollisuuksista, toiminnasta ja vuorovaikutuksesta. Yhdessä Elina Saarelan kanssa perustimme llatähteen toimivan kehittäjäryhmän, jossa tasavertaisuuteen ja yhteissuunnitteluun perustuen tuimme asukkaiden osallisuuden koke-

muksen syntymistä. Onnistuimme rakentamaan kehittäjäryhmän käytännöistä toimivia ja sellaisia, joissa osallistuminen oli asukkailla mielekästä. Varmistimme, että asukkaiden ääni kuului niin ryhmän rakenteiden kun myös toiminnan suunnittelussa. Käytimme vuorovaikutuksen tukena monipuolisesti erilaisia välineitä ja saimme asukkaat innostumaan. Rohkeus heittäytyä aivan uudelleenlaiseen työskentelytapaan oli hyvin vapauttavaa. Työrutiinien rikkominen ja jaettuun, tasavertaiseen asiantuntijuuteen perustuvaan toimintaan osallistuminen mahdollistivat oppimisen ja ammatillisen kehittymisen.

Valkealan Iltatähti ry:n toimeksiantama kehittämistyö on ollut mielenkiintoinen matka senioriasumisen arkeen. Vireryhmän kanssa toimiminen on ollut innostavaa, oivalluttavaa ja uuden oppimisen mahdollistavaa. Olemme Vireryhmän kanssa tehneet näkyväksi sen, että ikääntyneiden kokemustiedolla on arvoa. Heillä on arvokasta asiantuntijuutta, jota ei pitäisi jättää huomiotta kehittämistoiminnassa. Ammatillisen tiedon rinnalla kokemustieto on keskeinen kehittämistyön elementti.

Onnistuneen kehittämishankkeen päätyttyä on syytä miettiä, miten yhteiskehittämistä voitaisiin soveltaa Iltatähdessä laajemminkin. Itse työskentelen esimiehenä palveluasumisen yksikössä, jossa suurin osa asukkaista tarvitsee paljon hoitoa ja hoivaa. Heidän osallisuutensa edistäminen yhteiskehittämisen avulla olisi jotain erilaista, mutta erittäin tärkeää. Työssäni korostuu myös omaisten kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteiskehittämistä voisi hyödyntää myös heidän kanssaan toimiessa. Vireryhmän kanssa toimiminen on ollut antoisaa ja mukavaa, mutta on tärkeää huomata myös muiden asukasryhmiemme tarpeet. Vireryhmän kanssa karttunut kokemus on lisännyt rohkeuttani kokeilla yhteiskehittämistä myös niiden yhteisömme asukkaiden kanssa, jotka tarvitsevat erityistä tukea osallistumiseen ja joiden ääni ei ole tarpeeksi vahva tullakseen muuten kuulluksi.

Tohkeisuus on uusi nykyajan työelämätaito etenkin aloilla, joilla pitää keksiä uusia ideoita. Ollessamme tohkeissamme voimme saada sellaisia oivalluksia, joita emme osaa aavistaakaan rutiineiksi muodostuneiden toiminta- ja työtapojemme keskellä. Tohkeisuus syntyy parhaiten tilanteissa, jotka poikkeavat jostakin tutusta ja normaalista tavasta toimia. (Aaltonen, Ahonen & Pajunen 2015, 100.) Tässä kehittämistyössä toimintatavat ja -menetelmät olivat uusia niin senioreille kuin myös meille ryhmää ohjanneille ammattilaisille. Tässä ke-

hittämistyössä Vireryhmästä kehittyi toimiva asiantuntijaryhmä ilman tiukkaa ohjausta, suunnitelmaa tai tarkkaan asetettuja tavoitteita. Toiveisuus on mielestäni osuva sana kuvaamaan sitä innostusta ja eteenpäin vievää voimaa, jota ylpeys yhteisesti tuotetusta uudesta tiedosta, asukkaiden vahvistuneesta halusta olla vaikuttajia, kehittäjiä ja toimijoita sai minut tuntemaan.

Pääsimme osallisuuden edistämässä hienosti alkuun. Iltatähti on tarjonnut mahdollisuuden olla mukana luomassa toimintaedellytyksiä senioriasukkaiden osallistumiselle sekä osallisuudelle. Olen saanut uutta virtaa ja vahvuutta työhöni, rohkeutta kokeilla uusia menetelmiä sekä muodostaa uudenlaista asiantuntijuutta kehittäjäryhmän kanssa. Se on edellyttänyt epävarmuuden sietoa ja myös rohkeutta myöntää, ettei tiedä tai osaa. Ikääntyneiden osallisuuden merkitys tiedostetaan jo usein, mutta useasti kaivataan käytännön keinoja osallisuuden edistämiseksi. Toivon, että tämä työ voi toimia suunnannäyttäjänä ja toimintaan rohkaisijana myös muille ikääntyneiden kanssa toimiville.

Olen iloinen siitä, että saimme Vireryhmään kehittäjäkumppaniksi Elina Saarelan, osaavan liiketalouden ammattilaisen, jolla oli rohkeutta ja halua ylittää ammatillisia rajoja. Hän ohjasi kysymyksillään ja kiinnostuksellaan minut tarkastelemaan omia rutinoituneita tapojani olla ja toimia ikääntyneiden kanssa. Hiljainen tietoni sai joskus sanat, joskus vain näytin omalla toiminnallani esimerkkiä. Arvostus toisen alan ammatilliseen osaamiseen vahvistui ja rohkaisi monialaiseen yhteistyöhön jatkossakin. Pystyimme yhdessä pääsemään tavoitteeseemme ja myös ylittämään odotuksemme. Yhteistyöhön osallistuminen oli eräänlaista vaihtokauppaa. Onnistuimme yhdessä toteuttamaan asioita, johon emme kumpikaan olisi yksin pystyneet.

Hakala (2015, 23) toteaa, että kun kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustettavaa ei tarvitse päättää vielä työn alkuvaiheessa, jää tutkijalle aikaa lukea, syventyä, tehdä muistiinpanoja ja selkeyttää ajatuksiaan. Tuo on osoittautunut todeksi omalla kohdallani. Ajatusten selkiyttäminen jatkui raportoinnin viime vaiheisiin asti. Opinnäytetyön kirjoittamisen koin haasteelliseksi, koska oli todella vaikea valita, miten ja mistä näkökulmasta kehittäjäryhmän toimintaa tarkastelin. Opinnäytetyöni liitteenä on kuvaus kehittämistyön etenemisestä (liite 1). Se antaa kokonaiskuvan kehittämistyön eri vaiheista, mukana olleista yhteistyökumppaneista sekä kehittämisen tueksi tuotetun uuden tiedon hyödyntämisestä.



Kehittämisen matka sisälsi paljon mielenkiintoisia havaintoja ja kokemuksia, jotka olisivat myös ansainneet syvemmän tarkastelun. Tässä työssä osallisuuden edistämiseen liittyvä arviointi on perustunut omiin kokemuksiini ja havaintoihini. Olisi mielenkiintoista tietää, miten ryhmän asukasjäsenet ovat itse kokeneet osallisuutensa edistyneen. Tätä pidän tärkeänä jatkotutkimuksen aiheena.

Oman toimintani Vireryhmän kanssa jatkuu ja kuljemme eteenpäin kohti uusia oivalluksia, löytääksemme tietoa, jota emme vielä tiedä edes olevan olemassa. Toivon, että olen opinnäytetyölläni onnistunut välittämään edes vähän siitä yhteistyömme tunnelmasta ja ryhmän jäseniä kohtaan tuntemastani luottamuksesta ja arvostuksesta, joka yhteiseen kehittämismatkaan osallistumisen myötä entisestään vahvistui. Tästä kehittämisprosessista muodostui minulle kokonaisuudessaan merkityksellinen kokemus, josta sain aivan uudenlaista asiantuntijuuden voimaa. Oikealla asenteella, rohkeudella ja epävarmuutta sietämällä voi löytää paljon uutta.

Vireryhmässä olemme olleet kaikki tasavertaisia asiantuntijoita, uuden tiedon tuottajia ja kehittäjiä. Olen valinnut työni loppuun runon, joka mielestäni kuvaa hyvin sitä, mikä kehittämismatkalla on ollut kaiken yhteistyömme perusta. Me tarvitsemme sitä, että olemme osa jotain.

*”Ihmiset ovat ihmisiä.  
Ensiksi tuntevia. Joskus ajattelevia, joskus ei.  
Tekeviä. Joskus aikaansaavia, joskus ei.  
Kokevia. Yhdessä nauravia ja itkeviä.  
Yhdessä aina enemmän kuin yksi kerrallaan.  
Ihmiset tarvitsevat sitä, että heidät kohdataan kokonaisina. Aidosti.  
Ihmiset tarvitsevat sitä, että he pärjäävät. Että homma pysyy näpeissä.  
Ja ennen kaikkea ihmiset tarvitsevat sitä,  
että heistä välitetään aidosti, outouksineen kaikkineen.  
Me tarvitsemme sitä, että olemme osa jotain. Että emme ole yksin.  
Ihmiset ovat viime kädessä hirmu simppeleitä otuksia.  
Ihmiset tarvitsevat arvostusta, kannustusta ja rakkautta. Vapautta, virtausta ja vastuuta.  
Siis sitä, että kohdataan vertaisenaan. Että autetaan eteenpäin.  
Ja että annetaan tulla lähelle, juuri sellaisena kuin on.  
Ihmiset ovat ihmisiä.  
Joka ikinen meistä.”*

(Järvilehto 2014, 174–175.)

## LÄHTEET

- Aaltonen, T., Ahonen, P. & Pajunen, H. 2015. Merkityksen kokemus. Helsinki: Auditorium.
- Alanen, J., Koponen, M. & Nevala, M.-L. 2013. Aijjoos-kumppanuushanke 2008–2012. Loppuraportti. Saatavissa: <http://www.aijjoos.fi/Aijjoos-hankkeen%20loppuraportti%202013.pdf> [viitattu 31.3.2016].
- Antonovsky, A. 1996. The salutogenetic model as a theory to guide health promotion. *Health Promotion International* Vol.11, No.1, 11–18. Saatavissa: <http://heapro.oxfordjournals.org/content/11/1/11.full.pdf> [viitattu 31.3.2016].
- Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä. Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*, toim. Laitinen, M. & Niskala, A., 219–243.
- Haarni, I. 2015. Eläkeikäisten naisten pohdintoja mielen hyvinvoinnista yhteiskehittämisen kontekstissa. *Gerontologia-lehti* 2/2015, 94–101. Saatavissa: [http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/Mirakle/gerontologia\\_2\\_2015\\_ilka\\_haarni\\_mirakle\\_2015.pdf](http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/inline/Hankkeet/Mirakle/gerontologia_2_2015_ilka_haarni_mirakle_2015.pdf) [viitattu 17.4.2016].
- Hakala, J. T. 2015. Toimivan tutkimusmenetelmän löytäminen. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*, toim. Valli, R. & Aaltola, J., 14–44.
- Harju, V. 2010. Ovi-korttisarja. Asiakastyössä toimivaa korttisarjaa etsimässä. Opinnäyte. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavissa: [https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24749/Harju\\_Virpi.pdf?sequence=1](https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24749/Harju_Virpi.pdf?sequence=1) [viitattu 14.5.2016].
- Heikkinen, H. L. T. 2015. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*, toim. Valli, R. & Aaltola, J., 204–219.
- Hipp, T. & Palsanen, K. 2014. Lasten osallistumisen etiikka. Lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavissa: [https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten\\_osallistumisen\\_etiikka1.pdf](https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Lasten_osallistumisen_etiikka1.pdf) [viitattu 21.4.2016].
- Iiskola, E. 2016. Arki asukkaiden mielen mukaan. *Kouvolan Sanomat* 22.2.2016.
- Isoherranen, K. 2008. Toiminnan arviointi ja kehittäminen. Teoksessa *Enemmän yhdessä, moniammatillinen yhteistyö*, toim. Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R., 161–172.
- Jolanki, O. 2015. Jäädä vai lähteä? Muuttosyyt 75+ haastatteluissa. *Gerontologia-lehti* vol 29 (4), 2015, 250–261.
- Juuti, P. 2015. Johdata henkilöstö asiakaskeskeisyyteen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järvilehto, L. 2014. Monenkirjavia kuvitelmiä. Helsinki: Tammi.

Karisto, A. 2016. Hyvinvointi ja vastavuoroisuus. Teoksessa Vastavuoroinen sosiaalityö, toim. Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P. & Veistilä, M., 39–56.

Karjalainen, A.-L. 2015. Reflektio ammatillisessa oppimisessa. Teoksessa Osaamiseksi kokemus jokainen. Näkökulmia oppimiseen ja hyvinvointialalla tarvittavan osaamisen muodostumiseen, toim. Helminen, J., 62–75.

Kotimaisten kielten keskus. 2016. Kielitoimiston sanakirja. Päivitetty 29.2.2016. Saatavissa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> [viitattu 25.4.2016].

Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. 2012. Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa, toim. Gretschel, A. & Kiilakoski, T., 9–33.

Kuusela, S. 2015. Organisaatioelämää. Kulttuurin voima ja vaikutus. Helsinki: Talentum.

Laitinen, M. & Kemppainen, T. 2010. Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Asiakkuus sosiaalityössä, toim. Laitinen, M. & Pohjola, A., 138–177.

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista 28.12.2012/980.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Mönkkönen, K. & Roos, S. 2010. Työyhteisötaidot. 2. painos. Kuopio: Uni-press.

Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 7. painos. Helsinki: Palmenia.

Niskala, A., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi, P. 2015. Kehittäjäasiakastoiminta -asioihin vaikuttamista kokemusten kautta. Teoksessa Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä, toim. Väyrynen, S., Kostamo-Pääkkö, K. & Ojaniemi, P., 131–154.

Nivala, E. 2008. Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa: kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehitys. Väitöskirja. Kuopion yliopisto.

Nivala, E. & Rynnänen, S. 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Saatavissa: <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRynn%C3%A4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9> [viitattu 15.3.2016].

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Palsanen, K. 2013. Yhteistutkiminen. Opas sosiaalityöhön. Versio 2.0. Soccan työpapereita 2013:3. Uudistettu painos. Saatavissa: [http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas\\_sosiaalityohon\\_2.0\\_Kati\\_Palsanen.pdf](http://www.socca.fi/files/2335/Yhteistutkiminen-opas_sosiaalityohon_2.0_Kati_Palsanen.pdf) [viitattu 15.3.2016].

Palsanen, K. & Kääriäinen, A. 2015. Asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoinnallisen työskentelyn merkitykset ja seuraukset. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* vol. 23 (2) 2015, 189–204.

Pohjola, P., Pitkänen, N. & Koivisto, J. 2015. Sosiaalityön tietokäytännöt vuorovaikutteisina vaihtoalueina. *Janus. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* vol. 23 (2) 2015, 174–188.

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa *Osallisuus - oikeutta vai pakkoa, toim. Era, T., 12–34*. Saatavissa: [http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013\\_web.pdf?sequence=1](http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1) [viitattu 15.5.2016].

Saarela, E. 2016. Asiakasarvon yhteiskehittäminen senioritalossa. Valkealan Iltatähti ry. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://publications.theseus.fi/xmlui/handle/10024/104160> [viitattu 5.2.2016].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

STM. 2015. Kokeneet ja viisaat -asiantuntijaryhmä. Yksitoista teesiä ikääntymisestä. Sosiaali- ja terveysministeriön muistio 26.8.2015. Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/1408010/Kokeneet+ja+viisaat+-raportti.pdf/110cc96d-7312-424f-b39c-029da6f8d6c0> [viitattu 14.3.2016].

STM. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110355/ISBN\\_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110355/ISBN_978-952-00-3415-3.pdf?sequence=1) [viitattu 27.2.2016].

Suomen Mielenterveysseura. 2016a. Mielen hyvinvoinnin rakennuspuut ikääntyville - MIRAKLE 2012–2016. Saatavissa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi> [viitattu 31.3.2016].

Suomen Mielenterveysseura. 2016b. Myönteisen muistelun kortit. Saatavissa: <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/my%C3%B6nteisen-muistelun-kortit> [viitattu 15.3.2016].

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Toikko, T. 2006. Asiakkaiden osallistuminen palvelujen suunnitteluun, toteutukseen ja kehittämiseen. *Työpoliittinen aikakauskirja*. 3/2006, 13–22. Saatavissa: <https://www.google.fi/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=toikko%20timo> [viitattu 3.4.2016].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. 3. painos. Tampere: Tampere University Press.

Valkealan Iltatähti ry. 2016a. Toimintakertomus vuodelta 2015.

Valkealan Iltatähti ry. 2016b. Yhdistyksen kotisivut. Saatavissa: <http://www.valkealaniltatahti.fi/> [viitattu 25.3.2016].

Valokivi, H. 2008. Kansalainen asiakkaana. Tutkimus vanhusten ja lainrikkajien osallisuudesta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Väitöskirja. Tampereen

yliopisto. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67800/978-951-44-7181-0.pdf?sequence=1> [viitattu 7.4.2016].

YM. 2013. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013 - 2017. Päivitetty 12.1.2016. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavissa: [http://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Ohjelmat\\_ja\\_strategiat/Ikaantyneiden\\_asumisen\\_kehittamisohjelma](http://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Ikaantyneiden_asumisen_kehittamisohjelma) [viitattu 27.2.2016].

## KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN

Aika	Toimijat	Toimintatapa/metelmä	Tiedon tallentaminen	Tiedon hyödyntäminen
1/2015	Tiina Aalto-Munne ja Valkealan Iltatähti ry:n toiminnanjohtaja	kehittämistarpeiden kartoitus havainnointi, neuvottelu	-	alustava ideointi
2/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja Valkealan Iltatähti ry:n toiminnanjohtaja	kehittämistehtävän yhteissuunnittelu	muistiinpanot	kohderyhmän valinta, alustavat tavoitteet
2/2015	Tiina Aalto-Munne ja Elina Saarela	tutustuminen kohdeympäristöön: käytäväkävelyt ja asukaskohtaukset	muistiinpanot	esiymmärryksen muodostaminen
3/2015	Tiina Aalto-Munne ja Elina Saarela	kehittämiskahvilat x 2 asukkaiden rekrytointi	nauhoitus, havainnointi-muistiinpanot	tavoitteiden tarkentaminen yhteistoiminnan suunnittelu
4/2015	Tiina Aalto-Munne ja Valkealan Iltatähti ry:n hallitus	kirjallinen sopiminen	lupa kehittämishankkeen toteuttamiseksi	-
4-5/2015	Tiina Aalto-Munne	käytäväkävelyt, aulatapaamiset	-	kehittämisvireen ylläpitäminen
5/2015	Tiina Aalto-Munne ja Valkealan Iltatähti ry:n toiminnanjohtaja	kirjallinen sopiminen	sopimus opinnäytetyöstä	-
6/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja asukaskehittäjät	menetelmäkortit: Ovikortit, palaute- ja idealaatikot käyttöön	visualisointi: julisteet, havainnointimuistiinpanot	tutustuminen, tietoa muuttoon ja asumiseen liittyvistä toiveista
7/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja asukaskehittäjät	palvelupolku-kuvaus	visualisointi: juliste asukkaaksi tuloon liittyvistä asioista, havainnointimuistiinpanot	palvelupolun mallinnus uuden asukkaan perehdytysohje
8/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja asukaskehittäjät	menetelmäkortit: Myönteisen muistelun kortit	havainnointimuistiinpanot	tutustuminen, voimavarojen ja mielenkiinnon kohteiden tunnistaminen
8/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja asukaskehittäjät	ryhmäkeskustelu Iltatähden ja lähiympäristön palveluista	visualisointi: palvelukartta havainnointimuistiinpanot	asukkaiden palvelutarpeet näkyviksi
9/2015	Tiina Aalto-Munne, Elina Saarela ja asukaskehittäjät	huolikeskustelu Ykstoistaset-ryhmäruoilo	havainnointimuistiinpanot, runovihkot	turvallisuutta lisäävästä toimintatavasta tiedottaminen
10/2015	Tiina Aalto-Munne, asukaskehittäjät ja ulkopuolinen kehittäjäryhmään tutustuja	kehittäjäryhmän jäsenten toimiminen tiedottajina ja vaikuttajina	ruokailutilanteeseen liittyvien havaintojen ylöskirjaaminen, muistio havainnointimuistiinpanot	ryhmän yhteispalaute ateriapalvelun tuottajalle ja henkilökunnalle kehittämisyhteistyön levittäminen
11/2015	Tiina Aalto-Munne ja asukaskehittäjät	alustavasti analysoidun, yhteisesti tuotetun tiedon tarkistaminen	tietokoosteet	tiedon jakaminen senioriasumisessa tärkeiksi koetuista asioista
12/2015	Tiina Aalto-Munne, asukaskehittäjät ja Elina Saarela	arviointi - ja palautekeskustelu toiminnan jatkoon liittyvä ideointi	palautteiden ylöskirjaaminen	saatu arviointitieto: toimintatavan muuttaminen pysyväksi uusi toimintaidea: lukupiiri